

EFLAK VE BOĞDAN'DA FENERLİ VOYVODALAR DÖNEMİ HAKKINDA GENEL BİR DEĞERLENDİRME (1711–1821)

Yusuf Heper

Giriş

XVII. yüzyıl orta yılları birçok açıdan Eflak-Boğdan prensliği için bir zirve dönemi olarak kabul edilmektedir. Matei Basarab'ın (1632-1654) ve Vasile Lupu'nun (1634-1653) hükümdarlıkları, önce yönetimlerle tezatlık oluşturan şekilde “*yönetimde bir istikrar*” dönemini temsil etmekteydi. Her iki hükümdar da siyasi hayatta kalmalarını sağlama konusunda kayda değer bir beceri göstermiş ve onların uzun saltanatları Eflak ve Boğdan'da ekonomik ve kültürel Rönesans'a zemin hazırlamıştır¹. Vasile Lupu ve Matei Basarab'ın Romanya tarihi için öneminden dolayı onların hükümdarlıkları ve siyasi çatışmaları birçok çalışmaya konu olmuştur². Bu ikili arasındaki rekabetin sebebini anlamaya çalışan tarihçiler, genellikle yerel politik sahneler ve voyvodaların jeopolitik yönelimlerine odaklanmaktadır. Romanya'da iki voyvoda için çizilen model şu şekildedir: Bu modele göre Bir isyancı olarak tahta çıkan Matei Basarab ve ona destek veren yerel boyarlar, Hristiyan güçlerin yardımıyla Osmanlı egemenliğinden kurtulma arzusunun savunucusu olarak tasvir edilir. Buna karşılık Vasile Lupu ise Osmanlı yönetimine borçlu olan ve saltanatının büyük bir bölümünde Osmanlı yanlısı bir yönetimi temsil eden hırslı bir hükümdar olarak görülür. Nitekim Osmanlı sarayındaki iç çekişmeye paralel olarak Eflak topraklarında askeri operasyonlar başladı.

¹ Michal Wasiucionek, *Înalta Poartă și Țările Române Rivalități și Alianțe în Secolul Al XVII-Lea*, Humanitas, București 2024, s. 173.

² Bu konuda detaylı çalışmalar için ayrıca bk. Victor Motogna, “Epoca Lui Matei Basarab și Vasile Lupu”, *Cercetări Istorice*, Anul XIII-XVI, Nr. 1-2, (1940), ss. 453-544; Nicolae Stoicescu, *Matei Basarab*, (București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1988); Gr. Popescu ve P. Grigoriu, *Matei Basarab și Vasile Lupu*, Editura Enciclopedică Română, București 1970.

Vasile Lupu, 1639 yılının Kasım ayı sonunda Boğdan ordusu başında Eflak'a girdi ve başkent Târgoviște'ye doğru ilerledi. Ancak Aralık ayı başlarında Ojogeni köyü yakınlarında yapılan savaşta Matei, Eflak toprakları için kesin bir galibiyet elde etti. Vasile Lupu, savaş meydanından kaçarak İbrail'e sığındı. Bu bakımdan Osmanlı sarayında bu rekabet, Vasile Lupu onun destekçisi Tabanı Yassı Mehmed Paşa ekibinden Matei Basarab ve Silahtar Mustafa Paşa'ya geçti³. Son olarak Vasile Lupu'nun iktidar hırsı, rakibine karşı 1653'te Finta muharebesini kaybetmesi ve Boğdan'ı Kazaklarla doldurması onun sonunu hazırlayan etmenler olmuştur. Osmanlı makamları tarafından İstanbul'a çağrılmış, küçük bir sorgunun ardından Yedikule zindanlarına hapsedilmiştir⁴. Matei Baserab ise Finta zaferinden sonra ekonomik krizlerin getirdiği hoşnutsuzluğa ve buna bağlı olarak ortaya çıkan isyanlara engel olamamıştır. Onun son dönemleri Eflak'taki kargaşalarla uğraşmakla geçirmiş ve ölümünden sonra Constantin Şerban iktidarı ele almıştır⁵.

Osmanlı imparatorluğunda Köprülü ailesinin iş başına gelmesi Ghica ve Lupu ailelerinden Arnavut hemşerilerini iktidara getirdiği Romanya topraklarına da etkisi oldu. Her ne kadar Köprüler dönemine damga vuran üç büyük vezirin-Köprülü Mehmed Paşa-Ahmed Paşa-Merzifonlu Kara Mustafa Paşa- görev yaptığı süreç Osmanlı tarihinde sorunsuz olarak algılansa da Eflak-Boğdan açısından durum farklıdır. Çünkü Köprülü ailesinin iş başına gelişi Eflak-Boğdan'da yerel boyarlar arasında iç rekabeti artırmıştır⁶. Özellikle Köprülü Mehmed Paşa'nın Şerban'ı tahttan uzaklaştırılması, Eflak'ın kurucu hanedanı olan "*Basarab*" hanedanının sonunu getirmişti. Hatta Gheorghe Ghica'yı önce Boğdan sonra da Eflak'a voyvoda tayin etmesi, iki memlekette de "*Ghiculeștilor*" adıyla yeni bir hanedanı ortaya çıkarmıştı. Onun Eflak'ın kurucu hanedanını kaldırıp yerine yeni bir hanedanı getirmek istemesi bölgedeki problemlerin oluşmasına zemin hazırladı. Köprülü Mehmed Paşa'nın diğer bir önlemi de Eflak-Boğdan üzerinde önemli bir etkiye sahip olan Silistre Beylerbeyliği üzerinde denetimi sağlamak oldu. Bu yolla buraya Kara Mustafa Paşa'yı ataması Tuna'nın kuzeyindeki iki beyliği kontrol etme isteği ile ilgilidir⁷. Ancak Kara Mustafa Paşa'nın yönetimde yükselişi durumu tersine çevirdi. Çünkü Gheorghe Ghica'nın yönetimden uzaklaştırılma-

³ Wasiucione, *Înalta Poartă și Țările Române*, s. 173, 181.

⁴ Yusuf Heper, "XVII. Yüzyılın Ortalarında Bir Boğdan Voyvodası: Vasile Lupu (1634-1653)", *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, C. IV, Nr. II, (2021), s. 365-368.

⁵ Yusuf Heper, "Tuna'nın Kuzeyinde İktidar Kavgası: Matei Basarab'ın Eflak'ta Giriştiği Mücadeleler (1632-1654)", *Journal of Balkan and Black Sea Studies*, Year V, Issue 8, (2022), s. 30-32.

⁶ Wasiucione, *Înalta Poartă și Țările Române*, s. 203.

⁷ Muhammed Ali Kılıç, *Eflak ve Boğdan'a Yönelik Osmanlı Siyaseti (17. Yüzyıl)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2023, s. 221, 230-231.

şısı aynı zamanda onun Eflak-Boğdan meselelerine ilk adım atması demekti. Özellikle Kara Mustafa Paşa zamanında Cantacuzen ve Ghica aileleri arasındaki çatışma, Ghica'nın Cantacuzen'in Postelnik'ini öldürmesi ile iyice açığa çıktı. Üstelik Kara Mustafa Paşa'nın Şerban Cantacuzen'i sarayında ağırlatması bu iş birliğini gün yüzüne çıkartmaktaydı⁸.

1683 Viyana Bozgunundan sonra Osmanlı gücünün zayıflaması, Eflak-Boğdan yöneticileri Orta Avrupa'da ortaya çıkan otorite boşluğundan faydalanmaya itti. XVIII. yüzyılda Habsburg ve Lehistan ile ikili ilişkilerin geliştirilmesine karşılık olarak en büyük yardım ümidini doğuran taraf Rusya olmaktaydı. Özellikle Rusların Karadeniz'e inme politikası, Romen liderleri, Osmanlı hâkimiyetinden kurtulmak için Ruslarla işbirliğine yöneltti. Romenlerin bu isteğini memnuniyetle kabul eden Rus hükümeti, Eflak Voyvodası Constantin Brâncoveanu (1688-1714) ile müzakerede bulundu. Boğdan Voyvodası Dimitrie Cantemir ile de 1711 yılında anlaşma sağlandı. Ancak Osmanlı-Rus savaşı D. Cantemir açısından bir felaketle sonuçlandı. Bu yüzden Rusya'ya sığındı. C. Brâncoveanu ise Osmanlıların onun Avusturya ile işbirliği yaptığını öğrendiği 1714 yılına kadar görevde kaldı. Daha sonra İstanbul'a çağrılıp idam edildi⁹. XVIII. Yüzyılın sonu ve XIX. Yüzyılın başında, Eflak ve Boğdan'ın siyasi durumları, büyük güçlerin Orta ve Güneydoğu Avrupa'daki genişleme politikasına göre şekillenmeye devam etti. Bilhassa XVIII. yüzyılda Doğu sorununun gelişimi, büyük oranla Eflak-Boğdan bölgelerinde gelişen, Rus-Osmanlı ve Osmanlı-Avusturya savaşları tarafından belirlendi¹⁰.

1. Eflak-Boğdan'da Fenerli Beyler Dönemi'nin Başlaması (1711-1774)

Boğdan Prensliliği açısından 1711 yılı önemli bir dönüm noktasını oluşturmaktadır. Bunun temel sebebi Boğdan voyvodası Dimitrie Cantemir'in Çar I. Petro idaresindeki Rusya tarafına geçmesiyle birlikte Rus birlikleri ilk kez Yaş'a girmişlerdir¹¹. Eflak bölgesinde ise Constantin Brâncoveanu, Radu Şerban'ın Osmanlı ve Avusturya arasında güttüğü denge politikasını sürdürmeye gayret gösterdi. Ancak Rusya'nın bölgede büyük bir güç olarak ortaya çıkması onun işini biraz zorlaştırdı. Nitekim onun Çar I. Petro ile olan

⁸ Wasiucionek, *Înalta Poartă şi Țările Române*, s. 204, 208.

⁹ Barbara Jelavich, *Balkan Tarihi: 18. ve 19. Yüzyıllar*, 2. Baskı, Küre Yayınları, İstanbul 2008, s. 111-112.

¹⁰ Nicolae Isar, *Istoria Modernă a Românilor: Partea I: 1774-1848*, Ediția a II-a revăzută şi adăugită, Editură Fundației României de Măine, București 2005, s. 20.

¹¹ Laurentiu Radvan, "Din Urmările Ocupației Ruse În Moldova (1739), cel mai Vechi plan al Iașilor", *Studii şi Materiale de Istorie Medie*, Vol. XXXV. (2017), s. 195.

ilişkilerinin açığa çıkması sultanın nezdinde güvenini kaybetmesine yol açtı. Daha sonra bu durum onun canına mal oldu. Ondan sonra başa geçen Ştefan Cantacuzino'nun (1714-15) da benzer politikalar izlemesi, Osmanlıların bölgedeki yere beylere olan güvenini sarstı¹². Tuna'nın kuzeyinde Avusturya ve Rusya'nın Eflak-Boğdan'a yönelik ilgilerinin artması Osmanlı yöneticilerini endişeye sürüklemekteydi. Üstelik Rusların Eflak ve Boğdan'ı kendi vassal devletleri haline getirmeye çalışması, Osmanlı idarecilerini yeni önlemler almaya sevk etti. Nitekim Eflak-Boğdan'da Fenerli Rum ailelerine mensup voyvodalar atayan Osmanlılar, bu bölgedeki etkisini daha da güçlendirmek istedi¹³. Fenerliler Ortodoks olarak Romanya halkı ile dindaş olmaları ve Osmanlı'ya sadık olmalarından dolayı bu makama atanmaya layık bulundular¹⁴. Özellikle Divan-ı Humayun Baş tercümanı Alexandru Mavrocordato'nun oğlu Nikolae Mavrocordato'nun 1711 yılında Boğdan'a ve 1716 yılında Eflak'a voyvoda olarak atanmasıyla birlikte Romanya yeni bir tarihi sürece girmiştir. Bu voyvodalar arasında Romen ve Arnavut kökenli adayların bulunduğu ve kaynaklarda "Hospodar" adıyla anılan bu beyler, padişahın birer memuru gibi görev yapmışlardır. Bu beyler görevleri icabınca sık değişmekle birlikte prensipte en çok üç yıllığına görev yapmaktaydılar¹⁵. Yukarıda da bahsedildiği gibi bu sistem bir örtük pazarlığa dayanıyordu. Hospodar, görev yaptığı eyaletin kaynaklarını kendi çıkarı için kullanmakta serbest olmakla birlikte sultan da bu paydan üzerine düşeni alıyordu. Hospodarların gelirleri İstanbul'daki sayısız alacaklısını hiçbir şekilde memnun edemeyeceğinden dolayı Hospodarlar tüm saray görevlerini ve makamlarını yüksek teklif verene satarak bu paraları toplamak zorundaydı. Hospodarlar için sorun hep aynıydı. Yani kısa süreli kâhyalığını uzatmak için gerekli parayı bulmaktı. Bu güç arayışında kesin olan şey Hospodarların uzun vadede hayatta kalamayacaklarıydı. Zaten Bükreş ve Yaş'taki sık voyvoda değişimleri bu olguyu kanıtlamaktadır¹⁶. İlk iki Mavrocordato voyvodası, Babiali tarafından Eflak veya Boğdan'a atanmadan önce Büyük

¹² N. Beldiceanu, "Eflak", *EI*, Vol. II, Brill, E.J., Leiden 1991, s. 688.

¹³ Adrian Tertecel, "Expansiunea Rusiei Spre Marea Neagră și Țările Române (1654-1829)", *Basarabia 1812-2012 Documente și Cercetări*, Lucrare Coordonată și Posteață Victor Crăciun, Liga Culturală Pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni și Editura Semne, București 2012, s. 103.

¹⁴ Muhammed Said Kardaş, *Kostaki Musurus Paşa'nın Londra Sefirliği (1853-1856)*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla 2023, s. 15.

¹⁵ Alaaddin Yalçınkaya, "Osmanlılar Döneminde Eflak ve Boğdan (Memleketeyn)", *Balkanlar El Kitabı*, 1. Cilt: Tarih, (Ed. Bilgehan A. Gökdağ ve Osman Karatay), 2. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara 2013, s. 384; Isar, *Istoria Modernă a Românilor*, s. 20.

¹⁶ Radu Florescu, "The Fanariot Regime in the Danubian Principalities", *Balkan Studies*, Vol. IX, Iss. 2, (1968), s. 303.

Dragoman olmuşlardı ki bu neredeyse yazılı olmayan bir kural haline gelmişti. Taht isteyen hırslı Fenerliler önce Büyük Dragoman olmaları gerektiğini biliyorlardı¹⁷.

Rusların Dimitrie Cantemir aracılığı ile Boğdan'a nüfuz etmesi üzerine Osmanlılar, Nicolae Mavrocordat'ı 25 Kasım 1709 tarihinde voyvoda olarak atamışlardır. Osmanlı kaynaklarına göre N. Mavrocordat'ın voyvoda olarak atanmasında kendisine ve ailesine güven duyulmasının büyük rolü vardı. Bu yüzden kendisinden ihanet etmesi beklenmiyordu¹⁸. Nicolae voyvoda, Yaş'a geldikten üç gün sonra geleneğe bağlı olarak yöneticileri atamıştı. Boğdanlı tarihçi Nekulçe, N. Mavrocordat Boğdan'ı Türk hükümdarı gibi büyük bir onurla yönetmek istediğinden bahsetmektedir¹⁹. Ayrıca bir Fransız diplomatik raporuna göre, yerel dili (Romance) konuşamayan Rum asıllı birisinin Boğdan voyvodası olması herkes için bir sürpriz bir gelişmeydi. Ne var ki onun ilk voyvodalığı bir yıldan az sürmüştü²⁰. Ancak Prut yenilgisinin ardından D. Cantemir'in Rusya'ya kaçması ile birlikte N. Mavrocordat Eylül 1711 tarihinde yeniden başa geçmişti. Onun bu görevi Aralık 1715 tarihine değin devam etti²¹. Boğdan'da iyi işler başaran Nicolae Mavrocordat, C. Brânkoveanu'nun Yedikule'de idam edilmesinden sonra Bükreş'e gelerek Eflak voyvodası ilan edilmişti (1716). Ancak onun hükümdarlığı süresince Avusturya ve Osmanlı arasında süren çatışmalarda, Avusturyalılar, rakibi-ne karşı büyük zaferler elde etmekteydi. Hatta Avusturya ordusu Eflak'ın kuzeyine kadar ilerlemişti. Bu durum Oltenya ve Muntenya'da bulunan bo-yarların Avusturya yardımıyla Eflak'ın Osmanlı boyunduruğundan kurtulma isteğini artırmıştır²². Rumen tarihçi Nicolae Iorga'ya göre, Matei Basarab ve Brâncoveanu'nun memleketi olan Oltenya bölgesinde Habsburgların etkisiyle bir tür milliyetçilik hareketlerinin ortaya çıktığına vurgu yapması manidardır. Bilhassa Türk ordusunun Cladova'dan çekilmesini fırsat bilen

¹⁷ Neagu Djuvara, *A Brief Illustrated History of Romania*, (Translation by Cristian Anton), Humanitas, Bucureşti 2023, s. 214.

¹⁸ *Cronici Turceşti Privind Țările Române*, Extrase Vol. III (Sfârşitul sec. XVI-începutul sec. XIX), Volum întocmit de Mustafa A. Mehmet, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti 1980, s. 215.

¹⁹ Ion Neculce, *Letopiseşul Țării Moldovei şi O samă de Cuvinte*, Ediţie critică şi studiu introductiv de Gabriel Ştrempel, Editura Minerva, Bucureşti 1986, s. 206-207.

²⁰ Mihai Mirza, "The Mavrocordat Family and the Beginnings of the Phanariot Era in the Romanian Principalities. A Few Observations", *Social and Administrative Elite in the Romanian Space (15th-19th Centuries)*, (Edited by Mihai-Boğdan AtanasIU, Cristian Ploscaru), Hartung-Gorre Publishers, Konstanz 2021, s. 210-211.

²¹ *Cronici Turceşti Privind Țările Române*, Extrase Vol. III, s. 218.

²² *Istoria Românilor*, Vol VI: România între Europa Clasică şi Europa Luminilor (1711-1821), (Cord. Paul Cernovodeanu, Nicolae Edroiu), Editura Enciclopedică, Bucureşti 2002, s. 444.

bir takım boyarlar bu bölgeden çekilip Avusturya askerinin bölgeyi kolayca işgal etmesine zemin hazırladı²³.

Avusturya'nın zaferleri Eflak'a yönelik planların hızlanmasına yol açtı. Nicolae Mavrocordato'nun Avusturya'ya karşı koyacak yeterli sayıda askerinin olmadığına farkında olan Avusturya onu diplomatik yönden kendi yanına çekmeye uğraşsa da Osmanlılara sadakati bunu engelledi. Nitekim Stephan Dettine von Pivoda'nın Erdel'den Pitești'ye kadar ilerlemesi ve tehditlerin başkent Bükreş'e ulaşması karşısında N. Mavrocordato, tereddüt etmeden tüm saray halkıyla birlikte Yergöğü'ye sığındı²⁴. Nitekim N. Mavrocordato'nun Ioannis Avramios'dan aldığı haberde 12.000 Alman askeri ile birlikte hareket eden G. Cantacuzino'nun getirilme söylentileri Mavrocordato'yu daha da panikletip Yergöğü'den Rusçuk'a geçmesine sebep oldu. Ancak bu söylentiler hiçte beklenildiği gibi gerçekleşmemiş ve Bükreş'e düşmanın ayak bile basmadığı haberi N. Mavrocordato'ya ulaşmıştı. Sultanın isteği üzerine voyvoda Bükreş'e geldi²⁵. Ancak Eflak'ta gelişen olayların hızı kesilmedi ve Radu Cornea Brăiloiu'nun başını çektiği boyarlar, Avusturya'dan yardım talep ettiler. Böylelikle 14/25 Kasım 1716 tarihinde Erdel'den gelen Dettine von Pivoda ve ekibi, Bükreş'teki voyvodalık sarayına girerek prens ve ailesini yakalayıp Braşov-Sibiu üzerinden Erdel'e getirme görevini üstlendiler. Prensın yakalanmasından sonra Târgovişte'de kalabalık bir şekilde toplanan boyarlar, Avusturya egemenliğine girmeyi kabul ettiler²⁶. Özellikle Eflak'taki bu politik değişimler Tuna'nın güneyinde bulunan başta Giurgiu olmak üzere burada bulunan halkı tedirgin etti. Tuna'dan gelen arzlar üzerine Halil Paşa'nın önderliğinde toplanan mecliste "*Tuna topraklarında bulunan Müslüman halkın güvenliği için Eflak'a acilen bir voyvoda atanması gerektiğini*" tartışıldı. Nitekim 2 Kasım 1716 tarihinde yapılan Divan toplantısında sadrazam N. Mavrocordato'nun kardeşi Ioan'u Eflak voyvodası olarak atandığını ilan etti²⁷.

²³ Nicolae Iorga, *Istoria Românilor, VII: Reformatorii*, (Volum îngirijit de Sorin Iftimi) Editura Enciclopedică, Ediția II, București 2015, s. 29.

²⁴ Tudor Dinu, *Bucureştul Fanariot: Biserici, Ceremonii, Războaie*, Humatinas, București 2024, s. 353.

²⁵ Dinu, *Bucureştul Fanariot*, s. 354-355.

²⁶ *Istoria Românilor*, Vol VI, s. 447-448.

²⁷ *Cronici Turceşti Privind Ţările Române*, Extrase Vol. III, s. 229.

Resim I: Nicolae Mavrocordat'ın Bükreş'teki Sarayından Yakalanması²⁸

Ioan Mavrocordat döneminde ise Avusturya savaşları Pasarofça Anlaşmasıyla sona erdi ve Eflak üzerinde Avusturya tehlikesi bitti. Bu andan itibaren Ioan'ın tek endişesi Erdel'de bulunan abisi Nicolae ile yaşayacağı iktidar mücadelesiydi. Nitekim çok geçmeden Voyvoda Nicolae, Pasarofça'dan sonra yapılan ikili görüşmeler neticesinde 28 Ağustos 1718 tarihinde serbest kaldı ve Sibiu'dan serbest bırakıldı. Onun gelişinden birkaç gün sonrada Ioan hastalıktan vefat etti²⁹. Romanya'daki bazı tarihçiler, Nicolae'nin kardeşi Ioan'dan kurtulmak için onu zehirleyerek işbaşına geçtiğini ifade etmektedir. Bu tartışmalar bir yana bırakılırsa Nicole, 26 Nisan 1719 tarihinde yeniden voyvoda oldu ve daha sonra yaptığı hizmetlerden ötürü ömür boyu voyvoda olarak atandı. Böylece 1730 yılına kadar iktidarda kalmayı başardı. Onun en belirgin özelliği yerel geleneklere saygı göstermesiydi. Bu yüzden Nicolae Mavrocordato tahtta ölen en nadir Fenerli voyvodalardan birisidir. Bu haliyle Fenerli dönemde bir Eflak prensinin en uzun saltanatı temsil ettiği bir isimdir³⁰.

²⁸ Panait I. Panait, *Aspecte Din Lupta Populației Bucureștene împotriva Regimului Turco-Fanatiot (1716-1821)*, Sfatul Popular Capitalei Muzeul de Istorie A Orașului, Bükreş 1962, s. 23.

²⁹ Mihordea Vasile, "Știri cu Privire la Nicolae Mavrocordat și la Revoluția lui Patrona Halil", *RI*, XXVI, (1940), s. 217; Irina Calugher Sahk, *Osmanlı ve Romen Kaynaklara Göre Memleketeyn İdaresinde Fenerli Beyler (1711-1768)*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2022, s. 60-61.

³⁰ Mihai Țipău, *Domnii Fanarioți în Țările Române 1711-1821*, Mică Enciclopedie, Editura Omnia, București 2004, s. 120-121.

Eflak'ta önemli işler başaran N. Mavrocordato'nun ölümünden sonra boyarların isteği üzerine oğlu Constantin Eflak Prensi olarak seçildikten sonra İstanbul'a çağrıldı³¹. Constantin Mavrocordato, sadakati üzerine 25 Kasım 1730 tarihinde voyvodalık alameti olan kuka giydirilip Eflak'a gönderilmişti³². Ancak Patrona Halil İsyanının çıkması ve akabinde İstanbul'da Rakoviță ailesinin nüfuz kazanmasıyla birlikte Constantin'in voyvodalığı sadece bir ay sürdü. Bu şekilde Mihail Rakoviță'nın 1731 yılına kadar sürecek iktidarı başladı. Ancak boyarların onu iktidarda görmek istememesi üzerine Midilli'ye sürgüne gönderildi³³. Constantin, 16/27 Kasım 1635 tarihinde yeniden Eflak'a voyvoda olarak atanmıştır. Ancak onun yeni saltanatına 1736'da patlak veren Osmanlı-Avusturya savaşı damga vurdu. Bilhassa Constantin Mavrocordato'nun sekreterinin yazdıklarına göre, Erdel'deki imparatorluk komutanı Kont Paul von Wallis önderliğindeki birliklerin Argeş'e ve General Gilany komutasındaki birliklerin ise Câmpulung bölgesine girdiği haberi 2 Temmuzda Bükreş'teki saraya ulaşması voyvodayı tedirgin etti. Üstelik Wallis'den gelen tehdit dolu mesajda ülkeyi Avusturya'ya bırakması ve bir miktar para vermesi isteniyordu. Constantin Eflak'taki gücünün Osmanlı sayesinde sağlayabildiğinin farkındaydı. İşte bu sebepler yüzünden Tuna'nın güneyine kaçmak durumunda kaldı. Nitekim 1737'de Avusturya birlikleri Eflak'ın bir kısmını işgal edince Constantin Tuna'nın güneyinde bulunan Osmanlı topraklarına sığındı. Çok geçmeden Tatar ve Türk güçlerinin ortak müdahalesi sonucunda Bükreş'e geri döndü³⁴. Osmanlı askerlerinin Mehedința ve Orşova'yı yeniden ele geçirmesi Avusturyalıları Osmanlılarla barış yapmaya sevk etti. Böylece 18 Eylül 1739'da imzalanan barış anlaşmasıyla Oltenya bölgesi yeniden Eflak'la birleşti³⁵.

Constantin Mavrocordato'nun voyvodalığı Eflak'ta idari, mali ve kurumsal alanlarda reformların gerçekleştiği bir dönem olarak anılmaktadır³⁶. Nitekim onun tahtan alınması üzerine Mihail Rakoviță ikinci kez voyvodalığa geldi (1741). Mihail, sabık Eflak voyvodası C. Brâncoveanu'nun yakın dostu ve aynı zamanda Șerban Cantacuzino'nun da yeğeniydi. Kaynakların belirttiğine göre Mihail, Kuruçeşme'de voyvodalık zamanını beklediği sıralarda

³¹ Nicolae Iorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, C. IV, (Çev. Nilüfer Epçeli), Yeditepe Yay., İstanbul 2005, s. 339.

³² Subhî Mehmed, *Subhî Tarihi Samî Şâkir Tarihleri ile Birlikte 1730-1744*, (Haz. Mesur Aydın), Kitabevi Yay., İstanbul 2007, s. 118.

³³ Calugher Salık, *a.g.t.*, s. 63-66.

³⁴ Dinu, *Bucureştul Fanariot*, s. 361; Țipău, *Domnii Fanarioți în Țările Române*, s. 104.

³⁵ A. D. Xenopol, *Istoria Romanilor din Dacia Traiana*, Vol IX: Mavrocordati 1711-1749, Editura Cartea Românească, București bsy, s. 59.

³⁶ Țipău, *Domnii Fanarioți în Țările Române*, s. 104.

çok sıkıntı çekmiş ve yeniden voyvoda olabilmek için çok para harcamıştı. Zaten büyük borçla voyvodalığı ele geçiren Mihail, bunu kapatmak için Eflak'taki koyun vergisini yükseltince halkın şikâyetlerine maruz kaldı. Bu yüzden tahtta fazla kalamadı³⁷. Bu kez Constantin Mavrocordato dördüncü kez (Temmuz 1744-Nisan 1748) Eflak tahtına gelmiştir. Dönemin kaynakları onun rakibi Mihail'i devirmek için 600 kese para harcadığını belirterek Rum aileleri arasındaki iktidar hırsına vurgu yapmaktadır. Bu seferde Yaş'ta ikamet eden II. Ghica kendisine rakip olarak ortaya çıktı. Abdullah Paşa'nın C. Mavrocordato'dan 300 kese para isteği ve bunun karşılanmaması onun Limni'ye kadar sürecektir sürgününe yol açtı. C. Mavrocordato, 1756 yılında yeniden Eflak'a voyvoda olmayı başarır. Özellikle İstanbul'da kapıcıbaşıları ile kurduğu ilişkiler sayesinde rakiplerine karşı planlar yapmaya devam eder. Ancak sultan III. Mustafa onu tahttan alıp Yedikule'de hapsedirdi. Fakat pes etmeyen Constantin, İstanbul'da devletin ileri gelenleriyle kurduğu ilişkiler sayesinde Eflak'a altıncı ve son saltanatını 5/16 Haziran 1761 tarihinde elde etti³⁸. C. Mavrocordat, Eflak'ta üstlendiği görevleri yerine getiremeyince 9 Mart 1763 tarihinde görevden alınıp yanında bulunan dört boyarla birlikte Midilli'ye gönderildi³⁹. Onun yerine ikinci kez Eflak'ta voyvoda olan Constantin Rakoviță, daha çok kendi hırsları için hareket etmiş ve boyarların çoğunu hapsedirmiştir. Onun intiharla ölümünden sonra Kapı Kethüdası Stav-raki Yorgi'nin etkisiyle kardeşi Ștefan Rakoviță başa geçmiştir. Ancak yine de Bükreș'teki durumlar sıkıntılıydı. 17 Nisan tarihli bir rapora göre, Ștefan Rakoviță Eflak'ta patlak veren bir isyan yüzünden yolculuğunu yarıda kesmiş ve neredeyse bir ay İstanbul'a yakın konumda bulunan Küçükköy'de ikamet etmişti. Çok geçmeden voyvoda beraberindeki alay ile birlikte Bükreș'e doğru yola çıktı. Onun Bükreș'e gelişi, boyarların yeni hükümdardan memnun olmadığı bir döneme denk geldi⁴⁰. Ancak Kapı Kethüdası Stav-raki ve Constantin Rakoviță arasındaki işbirliği ve yönetimde soyguncu gibi davranmaları Silistre valisi tarafından merkeze bildirildiğinden hükümdarlığı fazla sürmemiştir⁴¹.

Ștefan Rakoviță'nın zamanı (1764-1765) Eflak'ta mali yönden güçlü bir baskının yaşandığı dönem olarak bilinir. Hatta bu dönemde Eflak halkına "*fumărit*" adı altında yeni bir vergi dahi eklenmişti. Dönemin kaynaklarına göre boyarlar ve manastırlardan bu döneme kadar alınmayan vergiler

³⁷ Zeynep Sözen, *Fenerli Beyler: 110 Yılım Öyküsü (1711-1821)*, Aybay Yayınları, İstanbul 2000, s. 103-105.

³⁸ *Istoria Românilor*, Vol VI, s. 455-456.

³⁹ *Cronici Turcești Privind Țările Române*, Extrase Vol. III, s. 291.

⁴⁰ Panait, *Aspecte Din Lupta Populației Bucureștene*, s. 26-28, 30.

⁴¹ Sözen, *Fenerli Beyler*, s. 107-108.

alınmaya başlanınca Eflak'ta büyük tepkiye yol açtı. Ştefan Voyvoda, Bükreş'te başlayan isyana askerin de yardımıyla 13 Mayıs 1765'te müdahale etti. Böylece isyan kanlı şekilde bastırıldı. Özellikle İstanbul'a ulaşan haberlerde 15.000 kişinin Tuna'nın güneyine ve birkaç bin kişinin de dağlara kaçtığı yönündeydi. İşte bu olaylar onun itibarını İstanbul önünde düşürdü ve voyvoda sürgüne gönderildi⁴². III. Alexandru Ghica daha sonra 17/28 Ekim 1768 tarihinde Alexandru Scarlat'ın yerine Eflak'a voyvoda olarak geldi. Onun gelişi Osmanlı-Rus savaşının (1768-1774) patlak verdiği bir döneme rast geldi. Bu yüzden voyvoda dış politikada Lehistan konfederasyonu ile yakın ilişkiler geliştirdi. Nitekim Albay Nazarie Karazin'in Prahova ve Ialomita bölgelerine girdiğinde bölge sakinlerine Fenerli rejime boyun eğmemelerini ve onun yerine Türklerle savaşan gönüllülere katılım sağlamalarını söyledi. Daha sonra gönüllüler 5/16 Kasım 1769 tarihinde Bükreş'e girerek Osmanlı birliklerini kovmayı başardı ve Rusya'ya gidecek olan III. Grigore Ghica'yı esir almayı başardılar⁴³.

Boğdan'da ise Nicolae Mavrocordato'nun Eflak'a gitmesinin ardından Mihail Racovița Cehan, 5 Ocak 1716 tarihinde yeniden Boğdan voyvodası olarak seçilmişti. Bir önceki voyvodalığı zamanında Rusya ile işbirliği yaptığından dolayı şüphe uyandırmış ve İstanbul'a gönderilmişti. Ancak Mihail, yüklü miktarda para ödeyerek yeniden voyvodalığı elde etti. Mihail'in Ekim 1726 yılına kadar görev yaptığı dikkate alınırsa Fenerliler döneminin en uzun saltanatını yaşayan voyvodalardan birisi olarak dikkat çekmektedir. Onun hükümdarlığına iki olay damga vurmuştur. Bunlardan ilki Osmanlı-Avusturya savaşlarının başlamasıydı⁴⁴. İkincisi ise Boğdan'da bir kıtlık ve vebanın etkili olmasıydı. Boğdanlı kaynakların belirttiğine göre kıtlıktan dolayı halk buğdayı Osmanlı ve Lehistan ülkelerinden getirtmek durumunda kalmıştı⁴⁵. Boğdan bu tür politikalarla uğraşırken diğer yandan da Avusturya'ya karşı mücadeleler tüm hızıyla sürmekteydi. Avusturya'ya karşı Tatarların desteğini sağlayan Mihail onların başarı elde etmesine izin vermedi. Özellikle Avusturya yanlısı boyarlar, Türk egemenliğinden kurtulmak için onu yakalayıp teslim etmeyi dahi düşünseler de başarı sağlayamadılar⁴⁶. Özellikle Mihail'in en büyük hatası Avusturya askerinin Boğdan'a girdiği esnada Tatarları Boğdan'a çağırıp yağma yapmalarına izin vermesi olmuştu. Özellikle bu durum boyarların sultana gönderdikleri şu arzda açıkça görülmektedir:

⁴² Panait, *Aspecte Din Lupta Populației Bucureștene*, s. 34-36.

⁴³ *Istoria Românilor*, Vol VI, s. 472.

⁴⁴ Țipău, *Domnii Fanarioți în Țările Române*, s. 138-139.

⁴⁵ Neculce, *Letopiseșul Țării Moldovei*, s. 308-309.

⁴⁶ Ștefana Simionescu, "Moldova și Țara Românească în Politica Habsburgică între Anii 1716-1774", *Rdl*, Tom. 31, Nr. 9, (1978), s. 1612.

“...İmparatorluğun reayası olmamıza ve haraç ödememize rağmen, Avusturya askerinin Boğdan’a girdiği vakit Nogay Tatarlarının gelip bizi soydu, çocuklarımızı ve eşlerinizi alıp birçoğunu diğer bölgelerde sattılar. Ayrıca birçok Moldovalıyı haksız yere öldürüp yaraladılar...”⁴⁷”

Mihail voyvoda, Nicolae Mavrocordat’ın hüküm sürdüğü Eflak bölgesinden kaçıp kendisine sığınan boyarlarla yakın ilişkiler kurdu. Bu durumda N. Mavrocordat ile aralarında düşmanlık doğmuştu. Eflak ve Boğdan yöneticileri arasındaki bu rekabet ciddi bir krize yol açabilirdi. Öte yandan Michael von Talman, Pasarofça Antlaşması maddesine aykırı olarak Avusturyalı tüccarların Boğdan’da ticaret yapmalarına izin vermediği gerekçesi ile onu İstanbul’a şikâyet etti. Tuna’nın kuzeyinde oluşan bu politik durumlar üzerine Divan-ı Hümayun Mihail’i İstanbul’a çağırıp onu Kuruçeşme’de bulunan yalısında ikamet etmeye zorladı. Onun yerine Boğdan’da tam yedi yıl hüküm sürecek olan II. Grigore Ghica getirildi⁴⁸. Osmanlı tarihçisi Mehmed Subhî’ye göre daha önce Divan-ı Hümayun tercümanlığı hizmetinde bulunan II. Ghica’nın devlete sadakati bilinmekteydi. Ayrıca onun Eflak ve Boğdan’daki hükümdarlığı sırasında Eflak halkına gösterdiği ilginin yanı sıra dürüstçe davranışları onu öne çıkarmıştı. Bu yüzden sultan II. Ghica’yı Boğdan sınırlarını iyi şekilde savunacağını düşündüğü için Boğdan yönetimini ona verdi⁴⁹. Grigore Ghica döneminin en dikkat çekici hadisesi ise Osmanlı-Rus savaşları sırasında Rusların Boğdan’a yönelik tehditleriydi. II. Ghica’nın merkeze gönderdiği telhislere bakılırsa Rusların Boğdan’nın yanı sıra İbrail, Kili ve İsmail bölgelerini hedef almışlardı⁵⁰. Ruslar beklenildiği gibi 1739 Mart’ında saldırı için harekete geçmişlerdi. Ahmed Paşa, Boğdan ve Soroça bölgesini muhafaza etmekle görevlendirildi. II. Ghica ise Osmanlı askerlerinin bölgeye gelmesiyle birlikte gerekli tayinleri gerçekleştirecekti. Ruslar, bir kısım askerlerini Chernivtsi’ye göndermiş ve buradaki garnizonu yok etmiştir. Chernivtsi’nün yanı sıra Suceava şehri de yağmalanmıştır⁵¹. Boğdanlı tarihçi I. Neculçe’nin anlattığına göre Ruslar Hotin’den Chernivtsi’ye kadar olan yerleri öyle vahşice yağmalamışlar ki, bu durum Tatarların Boğdan’a verdiği zarardan çok daha fazlaydı⁵².

⁴⁷ *Cronica Ghiguleștilor Istoria Moldovei între anii 1695-1754*, Ediție îngrijită de Nestor Camariano și Ariadna Camariano-Cioran, Editura Academiei Republicii Socialiste România București 1965, s. 301.

⁴⁸ *Cronici Turcești Privind Țările Române*, Extrase Vol. III, s. 248; *Istoria Românilor*, Vol VI, s. 459.

⁴⁹ *Subhî Tarihi*, s. 268.

⁵⁰ *Subhî Tarihi*, s. 601.

⁵¹ Yusuf Heper, “Russian Threats to Moldavia: Measures Taken and The Russian Occupation of Moldavia (1739)”, *Romania in the Ottoman Russian Wars*, (Editors: Bünyamin Kocaoğlu-Ahmet Taşdemir), Milli Savunma Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2024, s. 35-36.

⁵² Neculce, *Letopiseșul Țării Moldovei*, s. 395.

Hotin Kalesi Rusların eline geçince Rus ordularının başında bulunan General Münnich, Dimitrie Cantemir'in kardeşinin oğlu olan Constantin Cantemir'i Kazaklarla birlikte yağmalaması için Boğdan'a göndermişti⁵³. Bunun üzerine II. Ghica, Boğdan'a bir kaymakam atadıktan sonra Galați'ye kaçtı. Daha sonra 3 Eylül 1739'da Yaş'a giren Münnich, boyarlara Boğdan'ın artık Türk hâkimiyetinden çıkıp Rus egemenliğine girdiğini ilan etti⁵⁴. Ayrıca Mareşal Münnich, Boğdan boyarlarını ve din adamlarını Yaş'ta Rus-Moldova Sözleşmesi'ni (5/16 Eylül 1739) imzalamaya zorladı. Bu belge Boğdan'ın Rusya'nın ayrıcalıklı bir vilayetine dönüştürülmesini öngörüyordu. Çariçe Ana İvanova (1730-1740) sözleşmeyi onayladı. Ancak Osmanlı-Rusya arasında yapılan barışın ardından uygulanamadı ve antlaşmanın hükümlerine dayanarak Rus birlikleri Moldova'dan çekilmek zorunda kaldı⁵⁵. Osmanlı devletine sadakatle hizmet etmesine rağmen İstanbul'da gelişen hadiseler onu da etkiledi. Özellikle Divan-ı Hümayun tercümanı olan II. Ghica'nın kardeşi Alexandru Ghica'nın devlet sırlarını yabancılara verdiği için idam edilirken kendisi de 17 Eylül 1741 tarihinde azlolundu. Onun yerine ise Constantin Mavrocordat atandı⁵⁶. Şüphesiz bu hamle Eflak tahtını ele geçirmek isteyen Mihail Racovița'nın müdahalesinden kaynaklanıyordu. C. Mavrocordat, Boğdan'da bazı reformlar gerçekleştirdi. Örneğin ülkede alınan bazı vergilerde muafiyet sağladı. Ayrıca yerel yöneticilerle yapılan yazışmalarda Romence dilinin kullanılmasında ısrar etti. Daha sonra 18/29 Haziran 1743 tarihinde sürgüne gönderilince yerine kardeşine bırakmak durumunda kaldı. İstanbul'da geçirdiği kısa bir sürenin ardından Mihail yerine 1744 yılında Eflak voyvodası olarak atanır⁵⁷. Onun yerine kardeşi Ioan Mavrocordat, Boğdan yönetimine getirilir. Bu prens Yaş şehrine inşa ettiği binalarla ön plana çıkmaktadır. 1747 yılında bir grup boyar İstanbul'a giderek onun saltanatının yenilenmesi için haraç ödemesine rağmen⁵⁸ Sultan I. Abdulhamid, onu hilekârlık ve bozgunculuğun yanı sıra emirlere karşı gelmesinden dolayı görevinden azletti⁵⁹. Romen kaynaklarına göre onun görevden alınmasında rakibi II. Ghica'nın entrikaları ve Osmanlı devlet adamlarını yanına çekmesi etkili oldu. Nihayetinde *"büyük bir tiran ve kötü*

⁵³ Sözen, *Fenerli Beyler*, s. 88.

⁵⁴ Demir Dragnev, "Grigore II Ghica", *Domnii Țării Moldovei*, CIVITAS, Chișinău 2005, s. 241.

⁵⁵ Tertecel, "Expansiunea Rusiei Spre Marea Neagră" s. 104-105.

⁵⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Vol. IV-II (XVIII. Yüzyıl), Türk Tarih Kurumu Yayınları, 7. Baskı Ankara 2023, s. 66-67.

⁵⁷ Țipău, *Domnii Fanarioți în Țările Române*, s. 105-106.

⁵⁸ D. Dragnev, "Ion Mavrocordat", *Domnii Țării Moldovei*, s. 246.

⁵⁹ İzzî Süleyman Efendi, *İzzî Tarihi: Osmanlı Tarihi 1157-1165/1744-1752*, (Haz. Ziya Yılmaz), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı İstanbul 2019, s. 437-438.

bir mükellef” ilan edilen Ioan, sürgün edilmesinden kısa bir süre sonra İstanbul’da öldü (1749)⁶⁰. Ondan sonra getirilen II. Ghica, voyvodalık hükümet alametlerini alıp yanına bir miktar adam verilip Yaş’a gönderildi⁶¹. Ancak onun voyvodalığı on ay sürdü. Eflak voyvodası Constantin yeniden 1748 Şubat başlarında Boğdan’a gönderildi⁶².

Constantin Boğdan’da kaldığı kısa süre içerisinde iyi işler başarsa da sadrazam tarafından saltanatının uzatılması için istenen parayı ödemeyi reddetti ve bu yüzden görevden alınıp Limni’ye sürüldü. Onun yerine Mihail Racovița’nın büyük oğlu Constantin, 31 Ağustos 1749 tarihinde atandı. Ancak bu tarihte atanmasına rağmen 18 Aralık’a kadar Yaş’a giremedi. Nitekim iktidarı ele geçirdikten dört yıl sonra (1753) Eflak voyvodalığına geçmesi istendi. Bu değişiklikte İstanbul’da bulunan Eflak boyarlarının etkisi büyüktü⁶³. Bundan sonra başa gelen Matei Ghica, Boğdan’ın en renkli simalarından birisidir. Boğdan voyvodası olmazdan evvel Divan-ı Hümayun’da büyük dragoman olarak görev yapmış (1751-1752), ardından da Eflak’a voyvoda olarak görevlendirilmişti. Ancak Eflak’taki yerel boyarlarla anlaşma sağlayamayınca İstanbul’a kendisi hakkına şikâyet gitmeye başlamıştı. Bu yüzden Boğdan voyvodalığı uygun görüldü. Dönemin kaynaklarının anlattığına göre, Matei Ghica 22 Temmuz 1753’te başkent Yaş’a gelmezden evvel boyarlar tarafından karşılanmıştı ve sonrasında büyük bir alayla şehre girmişti. Matei Ghica, dış politikada daha çok Habsburg ve Ruslarla iyi ilişkiler geliştirmeye özen gösterdi. Hatta Avrupa’da gelişen tüm siyasi olaylar hakkında (özellikle de Polonya) İstanbul’u bilgilendiriyordu. Bilhassa Fransızlar Osmanlı Devleti’ni Lehistan’a karşı daha aktif bir politika gütmesi karşısında ısrarcı olmaktaydılar. Bu yüzden Fransız elçisinin de etkisiyle Matei Ghica görevden alındı⁶⁴.

Boğdan yönetiminde Fransız etkisinin ön plana çıktığı Grigore Callimachi’nin voyvodalığı dikkat çekmektedir. Hatta Boğdan’daki ilk görevinden alınmasında Fransızlara karşı çok eğilimi olması etkili olmuştu. Bununla birlikte Boğdan iç politikasında zayıf karakterli bir yönetici olarak bilinmektedir. Dönemin kaynakları onun iktidara geldiğinde nasıl yönetmeyi bilmediğini ve boyarlar ne derse onu yaptıklarına dikkat çekmektedir⁶⁵. Özellikle G. Callimachi’nin ikinci voyvodalığı dönemi Osmanlı-Rus hattı-

⁶⁰ D. Dragnev, “Ion Mavrocordat”, *Domnii Țări Moldovei*, s. 246.

⁶¹ İzzî Süleyman Efendi, *İzzî Tarihi*, s. 438.

⁶² Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Vol. IV-II, s. 68-69.

⁶³ Constantin Giurescu, *Istoria Romanilor*, Vol: III Part: I, (: Fundația Regală Pentru Literatură și Artă, București 1944, s. 265-267.

⁶⁴ VI. Tcaci, “Matei Ghica”, *Domnii Țări Moldovei*, s. 248.

⁶⁵ VI. Tcaci, “Grigore Callimachi”, *Domnii Țări Moldovei*, s. 252.

nın gergin olduğu bir zamana denk geldi. II. Katerina'nın Rus tahtına çıkması ve Yedi Yıl savaşlarının sona ermesiyle birlikte Ruslar, Osmanlılara karşı yayılmacı bir politika izlediler. Hatta Don ve Bug nehirleri arasına Rus birlikleri yerleştirildiği gibi bölgede tahkimatlar inşa edildi. Bu şekilde Ruslar, Osmanlı imparatorluğundaki Ortodoks Hristiyanların yanı sıra Romenler arasında da casusluk ve propagandalarını artırdılar. Rusların Eflak-Boğdan'a yönelik tehditleri gittikçe belirginleşiyordu. Bu koşullar altında, güçler dengesi Osmanlı Devleti'nin aleyhine olsa da, Sultan III. Mustafa (1757-1774) ve devletin ileri gelenleri, Rusya'ya savaş ilan ettiler. (Ekim 1768). Böylece 1768-1774 Rus-Osmanlı savaşı başladı⁶⁶. İşte böylesine bir zamanda Boğdan voyvodası G. Callimachi, Hotin ve Bender'de bulunan Osmanlı ordularına tedarik sağlama yükümlülüğünü yerine getiremedi. Serdar- Ekrem, Han Tepesi'ne vardığında onun görevden alındığını söyleyip onu hapsedti. Görevinden azledilen voyvoda, 8 Eylül 1769 tarihinde İstanbul'da idam edildi⁶⁷. İdam edilmesine sebep olan olay Osmanlı-Rus savaşı esnasında iase temini için gönderilen yüz kese parayı kendi zimmetine geçirmesi ve devlete ihanet etmesidir⁶⁸.

Eflak-Boğdan'da Fenerli Rejimin Başarısızlığı (1774-1821)

Rusların Çeşme baskınından sonra emellerine ulaşamaması onları 1770 yılında Kırım arazisine saldırmaya sevk etti. Kırım'da başlayan Rus istilası sonucu, Kırım Hanı Selim Giray Han, İstanbul'a sığındı. Bu durumdan faydalanan Ruslar, Kefe, Kerç ve Yenikale gibi stratejik noktaları ele geçirdiler. Yaşanan bu gelişmeler üzerine Osmanlı Devleti sulh teklifinde bulundu ve Tuna'nın güneyinde bulunan Küçük Kaynarca köyünde yedi saatlik bir görüşmenin ardından 17 Temmuz 1774 tarihinde Küçük Kaynarca Antlaşması imzalandı⁶⁹. Ruslarla Osmanlılar arasındaki 1768-1774 savaşlarına son veren Küçük Kaynarca Barışı, Romenler için özel bir öneme sahipti. Çünkü Romenlerin özgürlük isteği ve fedakârlık ruhları bu savaşta ortaya çıktı. Romenler Osmanlı egemenliğinden kurtulmak amacıyla 12.000 gönüllü bu savaşa Rusların yanında katılım sağladı. Özellikle 1769 yılında Bükreş, Ilie Lăpuşneanu'nun gönüllü askerlerle beraber yürüttüğü bir eylemle Osmanlı'dan ayrılmıştı. Daha sonra Osmanlıların Bükreş'i

⁶⁶ Tertecel, "Expansiunea Rusiei Spre Marea Neagră" s. 105-106.

⁶⁷ Giurescu, *Istoria Romanilor*, III, s. 275.

⁶⁸ Serap Yılmaz, "Boğdan Voyvodası Ligor Alexandr Gika'nın Ölümü (1777)", *XII. Türk Tarih Kongresi*, Vol. III, Ankara 1999, s. 1011.

⁶⁹ Uğur Kurtaran, "XVIII. Yüzyılda Osmanlı-Avusturya Siyasi İlişkileri", *Tarih Okulu Dergisi*, Year 7, Nr: XVII, (Mart 2014), s. 407.

yeniden ele geçirmeye çalıştığı dönemde bölgedeki Romenlerin Türklere karşı ayaklanmaları, Romenlerin özgürlük isteğini doğrulamaktadır⁷⁰. Bu anlaşma Rus çarının Romen prenslikleri lehine Osmanlıdan bazı isteklerde bulunmasına yol açtı. İleri bir tarihte Eflak'ta Rus konsolosluğu açıldı ve Tuna üzerinde serbest ticaret hakkı elde etti⁷¹. Küçük Kaynarca Anlaşması'nın imzalanmasından sonra Habsburg liderleri ise Osmanlı İmparatorluğu'nun giderek gerilemesi ve Rusya'nın ilerlemesi karşısında Güney Doğu Avrupa'da nasıl bir dış politika izlemeleri konusunu düşünmeye başladılar. Viyana'da üzerinde durulan konulardan birisi Türkleri Avrupa'dan uzaklaştırmak için Ruslarla işbirliği içerisinde girmek ve Balkan topraklarını aralarında paylaşmaktı. Bir diğeri ise Rusya'yı Balkanlardan uzak tutarken aynı zamanda Güney Avrupa'da uysal bir Osmanlı Devleti'ni desteklemektir. Viyana'daki siyasi liderler ikinci öneriyi desteklemelerine rağmen Rusların saldırgan tutumu bu politikayı sürdürmeyi zorlaştırdı⁷². Nitekim Rusların Osmanlılara karşı aldığı başarılarından cesaret alarak Osmanlı Devleti'nin bu güçsüz anından faydalanma yolunu seçti. Bu amaçla Bucovina bölgesinin kendisine verilmesini istedi. Osmanlı Devleti ilk defa bir savaşı göze alamadığı için yapılan ikili görüşmelerde Bucovina ve çevresini Avusturya'ya bırakmak zorunda kaldı⁷³.

Küçük Kaynarca barışından sonra Grigore Alexandru Ghica III ömür boyu Eflak voyvodası olarak kararlaştırılmasına rağmen Rusların müdahalesi sonucunda Boğdan voyvodalığına atandı. Ancak III. Ghica'nın saltanat sürdüğü sırada İstanbul ve Petersburg'daki bazı boyarların kendisine karşı şikâyetlerine tanık oldu. Öte yandan III. Ghica'nın Avusturya'ya karşı çıkması, İstanbul'daki Avusturyalı temsilcilerin tepkisine neden oldu. Bu yüzden Avusturya'nın İstanbul temsilcisi Thugut, onun görevden alınmasını istedi. Bu savlarını güçlendirmek için onun Rusya ve Prusya ile olan yakınlığından dolayı tehlike arz ettiğini beyan ettiler. İşte III. Ghica'ya karşı yürütülen bu argümanlar sonucunda sultanın onu azletmesine yol açtı. Nitekim Karahisarlı Ahmed Bey onu İstanbul'a getirmekle görevlendirildi⁷⁴. Yaş'a giden Ahmed Bey'in elinde bulundurduğu hatt-ı şerif, aynı zamanda Ghica'nın öldürmesine dair hükmü taşıyordu. Nitekim Voyvoda Ghica'nın

⁷⁰ Nicolae Isar, *Din Istoria Politică a Principatelor Române: De la Fanarioți la Domniile Naționale (1774-1829)*, Editura Universității din București, București 2008, s. 10.

⁷¹ Aurel Decei, "Eflak", *İslam Âlemi Tarihi, Coğrafya, Etnografya ve Biyografi Lügati*, Vol IV, MEB Yay., İstanbul 1997, s. 187.

⁷² Gabriel Păltanea, "Principatele Române în Politica Habsburgică sud-est Europeană (1774-1787)", *Institutului de Istorie și Arheologie A.D. Xenopol*, XXV, (1988), s. 61.

⁷³ Kurtaran, "XVIII. Yüzyılda Osmanlı-Avusturya Siyasi İlişkileri", s. 408.

⁷⁴ *Istoria Românilor*, Vol VI, s. 473.

ölüm haberi Batı'da şaşkınlıkla karşılandı. Polonya üzerinden Hollanda'ya giden haberde: "...çok vahim bir haber aldık, Boğdan voyvodası (III. Ghica) önceki gün İkametgâhı Yaş'ta bulunduğu sırada beklenmedik şekilde küçük bir yeniçeri müfrezesinin başında bulunan bir Kapıcıbaşı (Ahmed) tarafından yakalanmış ve on saat sonra da başının kesilerek İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir..."⁷⁵ şeklinde onun ölümünün sebepsiz bir şekilde gerçekleştiğine dikkat çekmektedir. Halbuki onun idamının üç sebeple gerçekleştirildiği görülmektedir. Bunlardan ilki sultan I. Abdülhamid tarafından muafiyet getirilen vergilerini iki yıl boyunca toplamış olması, iase eksikliğinden sorumlu tutulması ve son olarak ailesi ile birlikte İstanbul'a gelmeyi reddetmesiydi. Ayrıca Voyvoda III. Ghica, Rusya'nın desteğine güvenerek Osmanlı'ya itaat çizgisinden ayrılmış ve bu davranış onun hayatına mal olmuştur. Bu bakımdan Şark Meselesinin ilk kurbanlarından biri olarak gösterilir⁷⁶. Voyvoda III. Ghica'nın öldürülmesi Ruslarca hoş karşılanmamasına rağmen, II. Ecaterina Kırım siyasetini ön plana aldığı için Osmanlı'ya karşı sert bir tepki vermedi. Bu bakımdan Ruslar, Ortodoks halklar üzerindeki koruyucu sıfatını sarsmamak için İstanbul'daki elçi A. Stahiev'e olayı protesto etmesi için İstanbul'a göndermekle yetindi. Bu girişimde Rusya'nın hedefi Romen prenslerini kendi kaderlerine bırakmayıp onların yanında olduğunu göstermek ve Osmanlı Devleti üzerinde baskı oluşturmaktır⁷⁷.

Onun ölümünün hemen ardından Constantin Moruzi, üç yıl Divan-ı Hümayun Tercümanı olarak görev yaptığı için devlete olan sadakati ile ön plana çıkmaktaydı. Bunun üzerine İstanbul'da hükümet alametlerini aldıktan sonra 5 Aralık 1777 tarihinde Yaş'a geldi. C. Moruzi, başkentte otoriteyi kurmak için sert önlemler aldı. Daha sonra Yaş şehrinde kendi otoritesini kabul ettirdi. Ancak Bükreş'teki Rus elçisi Serghie Laşcarev'nin girişimleri ve Lehistan ile iyi geçinemediği gerekçesi ile Bozcaada'ya sürgüne gönderilir ve sürgünden döndükten sonra 12 Mayıs 1788'de hayatını kaybetti⁷⁸. Boğdan yönetimine bu sefer Constantin Mavrocordat'ın oğlu I. Alexandru başa geçmiştir. Kaynaklarda daha çok "*Deli Bey*" olarak geçen bu voyvoda Osmanlı devletine olan sadakatiyle bilinir. Hatta Rusların kendisine bağımsız bir devlet kurmayı teklif ettikleri vakit O, Osmanlıya sadık kalmayı

⁷⁵ L. Baidaf, "Uciderea lui Grigore Ghica (octombrie 1777). Ecouri din presa contemporană", *în Revista Istorică*, N-le 4-6, XVI (1928), s. 97, 102.

⁷⁶ Yılmaz, "Boğdan Voyvodası Ligor Alexandr Gika'nın Ölümü", s. 1010-1011, 1016.

⁷⁷ Sinan Yüksel, "Küçük Kaynarca'dan Yaş Antlaşması'na Kadar Eflak-Boğdan Üzerinde Osmanlı-Rus Nüfuz Mücadelesi", *Belleten*, C. 83, Nr. 297, (2019), s. 608-609.

⁷⁸ Giurescu, *Istoria Romanilor*, III, s. 308-309; Ahmed Cevdet Paşa, *Târih-i Cevdet*, (Haz. Şevki Nezihi Aykut), C. II-I, TTK Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2022, s. 175; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Vol. IV-II, s. 74.

tercih etmişti. Bu dönemde Yabancı konsolosluklar giderek önem kazandığı için Avusturya ve Rusların baskıları artmaktaydı⁷⁹. Bunun yanı sıra voyvodanın doğruluktan sapıp Boğdan halkına zulüm ettiği gerekçesi ile azledilmiştir⁸⁰.

Boğdan'daki voyvoda arayışları 1 Ocak 1785 tarihinde Alexandru'nun kuzeni Alexandru Mavrocordat II'nin atanmasıyla son buldu. Avusturya'nın etkisiyle sultan onu görevden azletti. Kaynakların belirttiğine göre Sultan, Avrupa'da iyi izlenim yaratmak için Rusların Boğdan'da yönetici değiştirilmesi ve atamasında hiçbir etkisinin olmadığını göstermek adına görevden alındı. A. Mavrocordat, ödenmemiş borçlarını tahsil etmek için bir süre Boğdan'da kaldı. Sultanın, onun Rusya ile gizli anlaşmalar yaptığından şüphelendiği ve kendisini öldürmeye karar verdiğinden korkarak 6 Şubat 1787 tarihinde Rusya'ya sığındı⁸¹. A. Mavrocordat'ın nereye gittiğinin bilinmemesinden dolayı kaynaklarda "*firari*" olarak adlandırılmaktadır. Hatta Osmanlılar onun tekrar Boğdan'a gelebileceğini göz önüne alıp sınırda önlemler alınmasına dair bölgeye emirler göndermiştir. A. Mavrocordat'un Rusya'ya firari olarak gittiği anlaşıldığında, onun iadesi Rusya'da talep edilmiş, ancak kabul edilmemiştir⁸². Eflak'ta bulunan Alexandru İpsilati'nin Boğdan voyvodası olması kararlaştırıldı. Bu hususta A. İpsilanti'ye verilen fermanla A. Mavrocordat'ın kötü yönetimden dolayı görevden alındığı ve sürgüne gönderildiği halde kaçış yolunu seçtiği izah edilmiştir. Öte yandan A. İpsilanti'nin bağlılık ve sadakatinden dolayı Boğdan'a voyvoda olarak aranmasının uygun olduğu ve göreve geldikten sonra A. Mavrocordat'ın hangi bölgeye kaçtığının detaylıca araştırılması istenmiştir⁸³.

Bu döneme damga vuran olaylardan birisi de Avusturya ve Rusya'nın birlikte hareket ederek Osmanlı'ya karşı yayılcı politika izlemeleriydi. Özellikle 1782'de Rus konsoloslüğünün kurulması ve Rus konsoloslüğünün faaliyetleri, Romenler üzerinde Rus nüfuzunun artmasına yol açtı. Bu tarihten itibaren Rusya, elinde konsolosluk gibi bir koruma aracı bulunduğu için kendi hedeflerine ulaşmak için ustaca bir politika izlemeye devam edecek ve cesur girişimlerle Romanya'daki yönetici sınıfı kendi yanına çekmeye çalıştı.

⁷⁹ Sözen, *Fenerli Beyler*, s. 85.

⁸⁰ Ahmed Cevdet Paşa, *Târîh-i Cevdet*, (Haz. Abdülkadir Özcan), C. III, TTK Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2022, p. 136.

⁸¹ Țipău, *Domnii Fanarioți în Țările Române*, s. 100.

⁸² Seval Sincer, *Mavrocordato Ailesi ve Aleksandr K. Mavrocordato'nun Boğdan Voyvodalığı*, (Amasya: Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Amasya 2020, s. 35-36.

⁸³ *Documente Turcești Privind Istoria României*, Vol: II (1774-1791), întocmit de Mustafa A. Mehmet, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București 1983, s. 105.

Hatta 1782 yılında Rus Çariçesi Avusturya İmparatoru II. Joseph'e gönderdiği mesajda, "Daçya" adı altında Ortodoks bir prens tarafından yönetilecek bağımsız bir Romanya devleti kurulma fikrini ortaya attı⁸⁴. Buna ilaveten Rus Çariçesi Katerina'nın 1787 yılında Kırım'a yaptığı ziyaret ve Avusturya İmparatoru II. Joseph ile görüşmesi, İstanbul'da Türkiye'ye karşı bir tehdit olarak görüldü⁸⁵. Daha sonra Prusya Kralı'nın Rusya ile Avusturya'nın ittifak anlaşması yapması konusunda Osmanlı Devleti'ni uyarması, İngilizlerin de Osmanlı devlet adamlarını kışkırtması, Osmanlı ve Rusya-Avusturya hattının gerilmesine sebep olmuştur. Bu durumda sultan, Rus elçisi Bulgakov'u çağırarak Rusya'ya 6 maddeden oluşan bir ultimatom verildi. Bu ultimatomda Romen Prensliklerini ilgilendiren kısım, Eflak-Boğdan'da görev yapan ve yerli halkı Osmanlı Devleti'ne karşı kışkırtan Rus konsolos vekillerinin görevden alınması ve 1786 yılından itibaren Rusya'ya sığınan Boğdan voyvodasının iadesi şeklindeydi. Netice olarak Rus elçisi Bulgakov'dan net bir cevap alamayan Osmanlılar, Ruslara ve onunla anlaşma yapan Avusturya'ya karşı savaş ilan etme kararı aldılar⁸⁶. Osmanlı ve Avusturya arasındaki savaş A. Ipsilanti'nin kariyerinde önemli bir yer oynadı. Bu sıralarda Avusturya müfrezeleri ilk olarak Yaş şehrine girdiler. Bu durum A. Ipsilanti'nin Boğdan'daki hükümdarlığı sona erdi. Böylece savaş bitene değin tam dört yıl Avusturya'da kaldı⁸⁷. Osmanlı ve Avusturya-Rusya arasındaki 1787-1792 savaş aslında Osmanlı İmparatorluğu'nun bölünmesi ve onun egemenliğinde bulunan Hristiyan halkın ortak yönetimi konusunda Avusturya ile Rusya arasındaki anlaşmanın bir kanıtıydı. Avusturya'nın dış sebeplerden ötürü barış istemesi Rusları savaşta yalnız bıraktı. Ruslar bir yandan askeri operasyonlarını sürdürürken, diğer yandan Dinyester ve Karadeniz'deki kaleleri ele geçirip Tuna Nehri'ni geçti. Ancak tıpkı Avusturya'da olduğu gibi bazı dış meseleler (1791 Polonya devrimi) Rusları Türklerle barış yapmaya zorladı. Bu savaşın sonucunda Eflak-Boğdan'ın Avusturya ve Rusya tarafından ilhak planları iptal edilmiştir⁸⁸.

⁸⁴ Isar, *Din Istoria Politică a Principatelor Române*, s. 19.

⁸⁵ Gh. Bezviconi, *Contribuții la Relațiile Româno-Ruse din cele mai vechi Timpuri până la mijlocul secolului al XIX-lea*, Academia Română, București 1962, s. 165.

⁸⁶ Çiğdem Yardımcı, *1774 Küçük Kaynarca Antlaşmasından 1812 Bükreş Antlaşmasına Kadar Eflak-Boğdan'da Osmanlı-Rus Nüfuz Mücadelesi*, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak 2021, s. 55-57.

⁸⁷ V. Mischevca, "Alexandru Ipsilanti", *Domnii Țării Moldovei*, s. 270.

⁸⁸ Isar, *Din Istoria Politică a Principatelor Române*, s. 20-21, 23.

Resim II. Yaş Şehri'nin İmparatorluk Ordusu Tarafından İşgali (18/28 Nisan 1788)⁸⁹

Osmanlı Devleti beş yıllık bir savaş döneminin ardından Eflak-Boğdan'da yeniden etkin olmaya çalıştı. Bu amaçla Boğdan yönetimine geçecek kişinin sadakati ile ön plana çıkan, gerektiğinde serhat bölgesinde bulunan kalelerin tamirini üstlenebilen ve Rusya ile birlikte hareket edenleri açığa çıkarabilecek dirayetli bir voyvodaya ihtiyaç vardı. Bu özellikleri taşıyan Mihai Suțu, Boğdan voyvodası olarak atandı⁹⁰. M. Suțu, Boğdan'a geldiğinde Tuna üzerinde bulunan İsmail, Kili ve Tulça gibi kaleleri takviye etmekle ve Nistru ve Prut'taki ambar ve depolara erzak sağlamakla görevlendirildi. Mihai Suțu ise hazinenin gelirlerini artırmak için Bucovina'dan 2000 aile getirerek ekonominin canlanmasına çalıştı. Osmanlı'ya karşı sadakatle görev yapan M. Suțu, bazı hastalıklardan muzdarip olduğunu ve hava değişimi yapmak istediğine dair İstanbul'a haber göndermiştir. Bu durumu dikkate alan sultan onu yaşlılık gerekçesiyle dinlenmesi için görevden alarak Bozcaada'ya gönderdi. Ondan sonra başa geçen Ioan Teodor Callimachi ise Boğdan'da ekonomik hayatın canlanması için çalışmalarda bulundu. Ancak Habsburg elçisi Herbert

⁸⁹ Istoria Românilor, Vol VI, s. 486.

⁹⁰ Ahmed Cevdet Paşa, *Târih-i Cevdet*, (Haz. Ziya Yılmaz), C. V, TTK Yayınları, Ankara 2024, s. 393.

von Rathkeal'ın ısrarı sonucu yerini Alexandru İpsilanti'nin oğlu Constantin'e bırakmak durumunda kaldı (1799)⁹¹.

Onun ilk görevi Vidin'de Osmanlı idaresine karşı ayaklanan Osman Pazvanoğlu isyanına karşı paralı askerlerden oluşan askeri birliği Eflak'a göndermesiydi. İki yıl Boğdan'da kaldıktan sonra İstanbul'a gelmiştir. Constantin İstanbul'da iken Vidin'deki saldırılar sebebiyle Erdel'e kaçan Mihail Suțu yerine Eflak yönetimini elde etmeye çalıştı⁹². C. İpsilanti'nin Eflak voyvodası olduğu sıralarda Osmanlı-Rusya arasında yeni bir gerilim tırmanmaya başlıyordu. Napolyon'un tehdidi ile beraber Osmanlı-Rusya karşılıklı yardım yapılması konusunda anlaşma imzalamasına rağmen Rusya'nın Osmanlı'ya karşı yürüttüğü geleneksel işgal politikasında bir değişiklik olmadı. Osmanlı Devleti, Rus gemilerinin boğazlardan geçişini tehlikeli olarak gördüğü için bunu yasakladığını Rus elçisi İtalinski'ye bildirdi. Öte yandan Rusya'nın kışkırtmaya çalıştığı Eflak ve Boğdan'da voyvoda değişikliğine gidildi. Eflak ve Boğdan'da voyvodaların değiştirmesine Rusya kesin olarak itiraz etti ve bu itiraz Osmanlı Devleti'ne iletildi. Bunun üzerine Rus Çarı I. Alexander, General İvan Mikelson'un elindeki 40.000 kişilik kuvvetle Boğdan'a gitmesini emretti. Rus ordusu, Kasım ayında Dniester Nehri'ni geçerek Boğdan'a giriş yaptı⁹³. Rus yanlılığı ile bilen C. İpsilanti ise Aralık 1806'da Yaş'a girmiş ve ardından Rus ordusu eşliğinde Bükreş'e gelmiştir. Bu sayede Eflak ve Boğdan yönetimini ele geçiren C. İpsilanti, Osmanlı vasallığından kurtulmak için düzenlemeler yapmıştır. Rusların amacı uluslararası konjüktüre uygun olarak C. İpsilanti önderliğindeki Eflak ve Boğdan'ı Osmanlı-Rusya ve Habsburglar arasında tampon bir devlet olarak bırakmaktır. Ancak bir yıl sonra (1807) Rusya ile Fransa arasında imzalanan Tilsit Anlaşması⁹⁴, Rusların planları değişince C. İpsilanti yeniden Rusya'ya kaçmak durumunda kaldı. C. İpsilanti bir süre Kiev'de sığınmacı olarak yaşadı ve orada hayatını kaybetti⁹⁵. Fransa'nın 1806 yılında yürüttüğü diplomasi, Osmanlıları bir nebze olsun Fransa'ya yaklaştırdı. Bilhassa Napolyon Bonapart'ın Osmanlı bağımsızlığını ve bütünlüğünü korumak için verdiği garantiye güvenen Sultan III. Selim, Eflak-Boğdan'daki Rus yanlısı yöneticileri değiştirdi. Bu yüzden Fransız elçi-

⁹¹ *Istoria Românilor*, Vol VI, s. 490-491; *Documente Turcești Privind Istoria României*, Vol: III (1791-1812), întocmit de Mustafa A. Mehmet, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București 1986, s. 83.

⁹² Țipău, *Domnii Fanarioți în Țările Române*, s. 94.

⁹³ Günel Teymurova, "1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı ve Azerbaycan", *OSMED*, C. II, Nr. II, (2016), s. 46-47.

⁹⁴ Bu antlaşmanın Osmanlı İmparatorluğu üzerindeki etkileri için bk. Sıtkı Uluerler, "Fransa ile Rusya Arasında İmzalanan Tilsit Anlaşması'nın (1807) Osmanlı Devleti'nin Dış Politikasına Etkileri", *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23-1, (2022), s. 156.

⁹⁵ V. Mischevca, "Constantin İpsilanti", *Domnii Țării Moldovei*, s. 280-282.

sinin ricasıyla Scarlat Callimachi, Boğdan yönetimine getirildi. Osmanlı-Rus Savaşı (1806-1812) onun Boğdan'a gitmesini engelledi. Fakat Bu savaştan sonra imzalanan Bükreş Antlaşması ile birlikte tekrar Yaş'a gitti. O, voyvodalığının ilk yıllarında sultanın çeşitli emirlerini yerine getirmekle mükellef oldu. Hatta yaptığı hizmetlerden ötürü sultan II. Mahmud'un takdirini topladı. Scarlat Callimachi Boğdan sınırında gelişen olaylar hakkında Divan-ı Hümayun'u bilgilendirme görevini fazlasıyla yapıyordu. Özellikle Rusların Prut Nehri boyunca köprüler inşa etme niyetinde olduğuna dair merkeze verdiği bilgiler Osmanlı yetkililerini alarma geçirdi. Çünkü Osmanlılar, Rusların sefer yapmadan evvel köprü inşa ettiklerini çok iyi biliyorlardı. Tüm bu gelişmelere rağmen Scarlat Callimachi 24 Haziran 1819 tarihinde yedi yıllık görev süresinin dolmasının ardından görevden ayrıldı⁹⁶. Bu sıralarda II. Mihai Suțu, 12/24 Haziran 1819 tarihinde Boğdan voyvodalığını elde etmek için büyük paralar ödeyerek bu makamın sahibi oldu. M. Suțu, Boğdan'da görev yaptığı sıralarda Osmanlı Devleti'ne karşı başlatılacak isyanı yönetmek için kurulan Filiki Etery cemiyetinin çalışmalarına katılmıştır ve onları büyük miktarda paralarla desteklemiştir. 1820 yılının Kasım ayında Etery lideri A. İpsilanti'nin temsilciliğinde toplanan mecliste bulunan M. Suțu, Boğdan voyvodalığında yapılacak eylemlerin nasıl destekleneceği ile ilgili görüşmelerde bulundu. Hatta A. İpsilanti'nin orduları 22 Şubat 1821 tarihinde Yaş şehrine geldiğinde onları karşıladığı gibi eylemlerini de açıkça destekledi. Ancak bu eylemlerin Avusturya ve Rusya tarafından onaylanmadığını görünce Boğdan yönetimini bir kaymakama bırakarak bölgeyi terk etti. İşte bu olay Boğdan Prenslüğünde Fenerli rejimini sona erdirilmesine neden olmuştur⁹⁷.

Osmanlı-Rus savaşının (1768-1774) harap ettiği Eflak yönetimine getirilen Alexandru İpsilanti (19 Eylül 1774) ise XVIII. Yüzyılda Eflak'ta en uzun süre görev yapan yöneticilerden birisidir. Kendisi İpsilanti ailesinden olup Eflak'ı yöneten ilk kişidir. Bu dönemde Ruslar, Küçük Kaynarca anlaşmasının "*Rusya Osmanlı İmparatorluğunda gerekli gördüğü her yerde konsolosluk kurma hakkına sahiptir*" hükmü gereğince ilk Rus konsolosluğu Bükreş'te 1782 yılında kurdu. Yine A. İpsilanti yönetimine damga vuran şey, bölgede yapılan bir dizi mali, ekonomik, idari, hukuki ve eğitim reformlarıydı. Bu reformlardan en dikkat çekici olanı Osmanlı-Rus savaşı esnasında Mezopotamya ve İzmir bölgelerine dağılan Romen nüfusunu yeniden toplamaya çalıştı. Özellikle dönemin kaynakları onun yedi yıl süren voyvodalığını şu şekilde anlatır: "*Eflak bölgesi zenginleşti ve ticaret inanılmaz şekilde gelişti. Onun yönetimi altında, Eflak*

⁹⁶ I. Chirtoagă, "Scarlat Callimachi", *Domnii Țării Moldovei*, s. 285-287; *Documente Turcești Privind Istoria României*, Vol: III, s. 211.

⁹⁷ Țipău, *Domnii Fanarioți în Țările Române*, s. 152-153; *Istoria Românilor*, Vol VI, s. 500.

halkı barış ve huzur içinde yaşayabildi. Kısaca yedi yıllık hükümdarlığı Eflak için en güzel dönem olup ülke altın çağını yaşadı". Kaynakların bu denli övdüğü voyvodalık yönetiminin sona ermesine sebep olan olay ise oğulları Constantin ve Dimitri İpsilanti'nin hala belirlenemeyen nedenlerle Transilvanya yolu ile Avusturya'ya sığınması ve bu olaylardan sultanın şüphelenmesini istemeyen A. İpsilanti'nin kendi isteği ile istifa etmesidir⁹⁸. Bu yüzden 16/25 Ocak 1782 tarihinde Eflak'a gönderilen fermanda devlete özveriyle hizmet etmiş olan A. İpsilanti'nin kendi isteği ile sürgüne gitmek istediği ve bu nedenle sabık voyvodanın İstanbul'a güvenle gelebilmesi ailesi ve yanındakiler ile birlikte izin verilmesi gerektiği belirtilmiştir⁹⁹.

A. İpsilanti'nin yerine Divan-ı Hümâyun'da eski bir dragoman olan Nicolae Caragea (26 Ocak 1782-17 Temmuz 1783) Eflak yönetimine getirildi. N. Caragea, Bükreş'te Fransız büyükelçiliği ile iyi ilişkiler geliştirdi. Ancak onun halkına kötü muamele etmesine dair merkeze gelen şikâyetlerden dolayı görevden alınıp yerine Mihai Suțu getirildi. Kaynakların belirttiğine göre M. Suțu'nun saltanatı oldukça sakin geçti. Kendisi beyefendi, nazik ve dürüst bir adamdı. Bu denli Osmanlı'nın politikalarına bağlı olması ve kendisine karşı İstanbul'a şikâyet gitmemiş olmamasına rağmen rakipleri onun yerine N. Mavrogheni'yi getirmeye çalışıyorlardı. Nitekim Eflak'ta oynan bu siyasi oyunlardan M. Suțu da payını aldı. Avusturya temsilcisinin ısrarı üzerine Eflak yönetimine Nicolae Petru Mavrogheni (26 Mart/6 Nisan 1786) getirildi¹⁰⁰. N. Mavrogheni'nin bir önceki görevlerinde sadakatle devlete hizmet etmiş olması, hizmetlerinden memnun olunması ve diğer Fenerli Rumlardan daha iyi hizmet edileceği gerekçesi ile Eflak Beyi olarak atandı. Osmanlı devlet adamları bu değişikliğin Rusya tarafından kabul edilmeyeceğini bildiği için değişiklik hakkında Rus Elçisi Bulgakov'a haber verilmedi¹⁰¹. Onun en kritik görevi, Avusturya'dan intikam alınması için tüm gerekli tedbirleri alması ve sınırda gelişen olaylar hakkında Hasan Paşa'yı bilgilendirmesi olmuştur¹⁰². Nitekim N. Mavrogheni, Osmanlı ve Avusturya-Rusya arasındaki 1787-1792 savaş esnasında Türk ve Romenlerden oluşturduğu orduyla Avusturya'ya

⁹⁸ Țipău, *Domnii Fanarioi în Țările Române*, s. 88, 90-91; *Târîh-i Cevdet*, Vol. II-I, s. 174; Arzu Erman, "Fenerli Aristokrasisinde Proto-Milliyetçi Bir Örnek: Aleksandros İpsilantis ve Filiki Eteria", *MUTAD*, VIII (1), (2021), s. 33.

⁹⁹ *Documente Turcești Privind Istoria României*, Vol: II, s. 34

¹⁰⁰ Giurescu, *Istoria Romanilor*, III, s. 296-297; *Istoria Românilor*, Vol VI, s. 480-481; *Târîh-i Cevdet*, C. II-I, s. 257.

¹⁰¹ Sinan Yüksel, "Nikola Mavroyani'nin Eflak Voyvodalığı (1786-1790)", *Gazi Akademik Bakış*, C. 15, Nr. 29, (2021), s. 94.

¹⁰² Erbuğ Erçelesi, *190 Numaralı Mühimme Defteri'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi* (s.98-198), Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep 2012, s. 101.

karşı bazı başarılar elde ederek bu görevi layıkıyla yerine getirdiği gibi¹⁰³ sultanın övgüsüne mazhar olmuştur¹⁰⁴. İşte bu hizmetlerden dolayı Divan-ı Hümayun, onun devlete gösterdiği sadakat ve hizmetten dolayı Boğdan'ın sorumluluğunu da ona verdi. Bu hususta İsmail Seraskeri Hasan Paşa ile birlikte Boğdan'ı Rus işgalinden kurtarması ve Hotin Kalesi'ne de yardım etmesi istendi. Tıpkı Avusturya cephesinde olduğu gibi Rus cephesinde de başarılı mücadeleler yaptı. Ancak 40.000 aşkın topladığı askerle birlikte iki cephede yürüttüğü mücadelelerden dolayı mali gücünün kalmadığını ve ordusuna artık maaş ve erzak vermekte zorlandığını bildirdi. N. Mavrogheni'ye bir miktar yardım yapılırsa da Osmanlı Devleti Ruslarla yaptığı mücadelelerde büyük yenilgiler almaya başlıyordu. Fransız elçisinin de arabuluculuğu sayesinde Rusya ve Avusturya'ya karşı zorlu mücadeleler yürüten Osmanlı Devleti, ateşkes yapılması yönünde karar aldı. Ruslarla barış görüşmeleri Cezayirli Hasan Paşa aracılığı ile devam ederken Sadrazama gönderilen mektupta N. Mavrogheni'yi Eflak voyvodası olacaksın diyerek oyalamasını ve bir yere sürgün etmesi emri verildi. Bu esnada N. Mavrogheni Vidin'de bulunan Prusya beyzadesi Kolonel ile dostluk kurmaya çalışıyordu. Bu durum Eflak halkını da rahatsız etti. Daha fazla Eflak'ta barınamayan N. Mavrogheni, Vidin'e gitmek üzere yola çıktı. Bu sıralarda onun İstanbul'daki destekçisi Cezayirli Gazi Hasan Paşa'nın vefat etmesi tüm dengeleri değiştirdi. Çünkü onun yerine gelen Şerif Hasan Paşa, voyvodanın yanında yüklü miktarda mücevheri olduğu yönündeki söylentiler üzerine bunları ele geçirmek için onun itibarını İstanbul'da düşürmeye çalıştı. Nitekim N. Mavrogheni'nin ihanet içerisinde bulunup kaçma planı yaptığı gerekçesiyle sultan III. Selim'den idamı için ferman alındı. Bu hususta Rusçuk Ayanı Seyyid Mehmed Çelebi vazife aldı. N. Mavrogheni ve onun yanında bulunan eşkiyanın kaçmaması için oldukça sıkı tedbirlere başvuruldu. Onun kaçabileceği güzergâhta bulunan yol ve geçitler kapatıldı. Hatta Tuna Nehri üzerinde kaçmaması için ise çevrede bulunan gemiler yakıldı. Alınan geniş çaplı önlemlerin ardından yakalanarak 1790 yılında idam edildi¹⁰⁵.

¹⁰³ Cafer Çiftçi, "Bâb-ı Âlî'nin Avrupa'ya Çevrilmiş İki Gözü: Eflak ve Boğdan'da Fenerli Voyvodalar (1711-1821)", *Uluslararası İlişkiler*, C. VII, Nr. 26, (2010), s. 42.

¹⁰⁴ Kadir Güney, *190 Numaralı Mühimme Defteri'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi* (s.1-97), Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep 2012, s. 187.

¹⁰⁵ Yüksel, "Nikola Mavroyani'nin Eflak Voyvodalığı (1786-1790)", s. 101-103.

Resim III: Nicolae Mavrocordat'ın Avusturya Ordusunun Gelişinden
Evvel Bükreş'ten Kaçışını Gösterir (9 Kasım 1789)¹⁰⁶.

Avusturya ile devam eden savaştan dolayı Eflak'a acilen bir voyvoda atanması elzemdi. Bu hususta Divan tercümanlığında sadakati ile ön plana çıkan Mihai Suțu, ikinci kez voyvoda seçildi. Bu dönemde Avusturya ile olan mücadeleler devam ettiği için ona Avusturya ordusu hakkında merkeze bilgi aktarmakla görevlendirildi. Osmanlı Devleti ve Avusturya arasında 3 Ağustos 1791 tarihinde yapılan Zıştovi Anlaşması gereğince Eflak ve Boğdan voyvodalıkları Osmanlı Devleti'nde kalmaya devam etmişti. Avusturya cephesindeki savaşın sona ermesi üzerine Mihai Suțu, Rus cephesinde devam eden savaşa destek vermek durumunda kaldı¹⁰⁷. Osmanlı-Rus savaşını sona erdiren Yaş anlaşması (1792) sonrası Eflak'taki iç politika ile ilgilendi. Dönemin kaynaklarının bahsettiğine göre Mihai Suțu, halkını son derece nazik ve adaletli bir şekilde yönetti. Eflak'taki vergileri dengeli dağıttığı gibi boyarlara karşı da nezaket ve sevgiyle muamele etti. Böylelikle herkesin son derece memnun olduğu Eflak barışın tadını çıkardı. Bu başarılı yönetiminin ardından 10 Ocak 1793 tarihinde Boğdan Voyvodası Alexandru Moruzi ile yer değiştirdi¹⁰⁸. Osmanlı tarihçisi Ahmed Cevdet'e göre bu değişimin sebe-

¹⁰⁶ Călători Străini Despre Țările Române, Vol. X Partea a II-a, (Volum îngrijit de Maria Holban), Editura Academiei Române, București 2001.

¹⁰⁷ Ümmügülsüm Filiz Bayram, "Eflak ve Boğdan Voyvodalıklarının 1787-1792 Osmanlı-Rus ve Avusturya Savaşlarındaki Rollerini", MUTAD, X (1), (2023), s. 21.

¹⁰⁸ Țipău, Domnii Fanarioți în Țările Române, s. 150.

bi Mihai Suțu'nun savaştan ziyadesiyle yıkıma uğrayan Eflak'ı yeniden işler hale getirmesi ve Eflak'tan daha çok yıkım yaşayan Boğdan vilayetinin de buna ihtiyaç duymasıydı¹⁰⁹.

A. Moruzi'nin voyvodalığı döneminde Eflak bir takım şansızlıklarla mücadele etmekteydi. Eflak'ta 1792 yılında başlayan veba daha da şiddetlenmiş ve başkent Bükreş'te 10.000 civarında kişi hayatını kaybetmişti. Bu yıkıma ek olarak o yıl ülkeyi kasıp kavuran kuraklığa bir de çekirge istilası eklenmişti. Eflak'ta tarım bu denli işlemez durumda iken A. Moruzi para toplama işindeki mahareti dolayısıyla heybesini doldurdu. Ancak rakiplerinin taht oyunları dolayısıyla artık Eflak'ta kalması güçleşti. Avusturya'nın isteği üzerine daha önce Eflak ve Boğdan'da hizmet etmiş olan A. İpsilanti ikinci kez yönetimi ele aldı (1796)¹¹⁰. Bu dönemin en dikkat çekici olaylarından birisi de Vidin'de ortaya çıkan Pazvantoğlu Osman isyanıdır. Pazvantoğlu Vidin'de ilk isyan hareketini 1795 yılında başlatmıştır. Pazvantoğlu 1797 yılında bu isyan hareketini daha da genişleterek Rumeli'den Karadeniz'e kadar olan yerleri ele geçirmiştir. İşte A. İpsilanti'nin görevi de Eflak'ı Pazvanoğlu'na karşı savunmak için asker toplamaktı. Bu amaca uygun olarak Romen, Sırp, Arnavut, Türk ve Moldavalılardan müteşekkil 10-12.000 silahlı asker toplayabildi. Hatta Avusturya'dan tüfek ve mühimmat bile satın almıştı. Ancak bu ordunun askeri değeri çok iyi değildi. Toplanan bu ordu disiplinsiz, kötü komuta edilmekte ve savaşmaktan ziyade yağmacı görünümündeydi. Osmanlı Sultanı III. Selim ise A. İpsilanti'nin yaşlı olduğu için Eflak'ı koruyamayacağını öngörüldüğünden yönetime Constantin Hangerli'yi getirmiştir¹¹¹. C. Hangerli zamanında Vidin'deki Pazvantoğlu daha da şiddetlenmişti. Bu yüzden voyvodanın görevi Vidin'de savaşan Küçük Hüseyin Paşa ve askerlerine mühimmat tedariki sağlamaktı. Bu sorumlulukların yerli halk üzerinde oluşturduğu yükler ve Tuna Yalılarındaki yağmalamalar dolayısıyla Oltenia bölgesinde karışıklıklar meydana geldi. Bu dönemde Napolion Banapperte'nin Mısır Seferi (1798) ve ardından Osmanlı-Fransız ilişkilerinin bozulması C. Hangerli'nin Eflak'taki geleceğinde belirleyici oldu. Çünkü Osmanlı devlet adamları tarafından Fransız ajanı Descorches ile gizlice yazışma yapmakla suçlandı. Bunun üzerine sultan III. Selim'in kararıyla

¹⁰⁹ Ahmed Cevdet Paşa, *Târih-i Cevdet*, (Haz. Abdülkadir Özcan), C. VI, TTK Yayınları, Ankara 2024, s. 84.

¹¹⁰ A. D. Xenopol, *Istoria Romanilor*, s. 222-223; *Târih-i Cevdet*, C. VI, s. 247.

¹¹¹ Neslihan Fulin, "Vidin Ayanı Pazvantoğlu Osman İsyanı (1795-1802)", *Akademik Tarih ve Araştırmalar Dergisi*, C II, Nr. I, (2020), s. 167-169; Vlad Mishevca, "Dipomația Fanarioșilor (1711-1821)", *Latinitate, Romanitate, Românităte*, Ediția a VII-a. Chișinău, 2-4 Noiembrie, (Coordinatori: Sorin Șipoș, Gabriel Moise etc) Chișinău-Oradea 2023, s. 301.

18 Şubat 1799 tarihinde idam edilmiştir¹¹². İkinci kez voyvodalığa getirilen A. Moruzi ise 25 Mart 1599 tarihinde Bükreş'e geldi. İlk yıllarında Vidin'de devam eden Pazvanoğlu isyanına karşı 9.000 civarında askerden oluşan bir karma ordu kurdu. Ancak selefi C. Hangerli gibi idam edilmekten korktuğu için kendi isteği ile görevden ayrıldı. Mihai Suţu'nun üçüncü kez geldiği Eflak'ta Pazvanoğlu çetelerinin yağmasına maruz kaldı. Yağmacılar, Calafat'tan Caracal'a kadar olan bölgeleri yağmalayıp sonra Craiova'ya girmişlerdir¹¹³. Bu gelişmeler karşısında Eflak voyvodası Mihai Suţu, çareyi Erdel'e kaçırmakta buldu. Eflak'ta doğan otorite boşluğuna kardeşi Alexandru Suţu kaymakam olarak görev yaptı. A. Suţu ilk olarak Erdel'e kaçan boyarları tekrar Eflak'a dönmelerini istedi. Ancak boyarlar Eflak'a geri dönmelerini belirli şartlara bağlı olduğunu Rus temsilcisi aracılığı ile İstanbul'a iletiler. Buna göre seçilen voyvodanın ömür boyu görevde kalması, Eflak ya da Boğdan'da 10.000 kişiden oluşan ordunun kurulması ve haraç miktarının sabit kalması gibi şartlar öne sürüldü. Nitekim bu isteklerin bir kısmı 1802 yılında kabul edildi. Bu durum Romenlerin uluslararası statüsünü değiştirmese de onların özerklik haklarında iyileştirmeler yaptı¹¹⁴. Bu gelişmelerden sonra Divan-ı Hümâyûn, Rusların himayesinde bulunan Constantin İpsilanti'yi 1802 yılının sonuna doğru başa getirmek zorunda kaldı. C. İpsilanti'nin Osmanlı karşıtı politikaları, halk nezdinde büyük yankı buldu. Hatta Tuna hattına yapacağı saldırıları organize etmek için genç, sadık ve dinamik bir askeri birlik bile kurdu. Daha sonra sultan, onun Rus yanlısı olduğuna kanaat getirdi ve 1806 yılında onu görevden aldı. Osmanlı'ya esir düşmek istemeyen C. İpsilanti, Rusya'ya sığındı. Osmanlı-Rus savaşları (1806-1812) başladığında ise C. İpsilanti'nin de bulunduğu Rus ordusu kolaylıkla Eflak'a girdi¹¹⁵. Ancak Sadrazam İbrahim Hilmi Paşa'nın komutasında bulunan Osmanlı ordusu, Rusları bölgeden uzaklaştırmak amacıyla Bulgaristan üzerinden Eflak'a giriş yapmıştır. Buradan Bükreş'e yönelen Osmanlı ordusu, Mihail Milarodoviç komutasındaki Rus kuvvetleri ile 2 Haziran 1807 tarihinde Obileşti'de yapılan savaşı kaybetmiştir¹¹⁶. Osmanlı ve Rusya arasındaki savaş bitiren Bükreş Barışı'nın akabinde John Caragea 8 Eylül 1812 tarihinde Eflak voyvodası olarak atanmıştır. I. Caragea, Eflak yönetimini elde etmek için büyük paralar harcamış bir isimdir. Onun saltanat süresi Boğdan'ın yeni hükümdarı S. Callimachi ile aynı olacak şekilde yedi yıl belirlendi. 1812 yılı-

¹¹² *Istoria Românilor*, Vol VI, s. 488-489.

¹¹³ Giurescu, *Istoria Romanilor*, III, s. 321.

¹¹⁴ Gabriel Bădărau, "Considerații Privind Raporturile Romano-Otomane între 1774 și 1802", *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie A.D. Xenopol*, Nr. XXI, (1984), s. 195-197.

¹¹⁵ Panait, *Aspecte Din Lupta Populației Bucureștene*, s. 56-57.

¹¹⁶ Teymurova, "1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı ve Azerbaycan", s. 48.

nın sonunda Bükreş'e ulaşan I. Caragea ülkede baş gösteren veba salgınıyla karşılaştı. Onun saltanattaki ilk işi Osmanlı-Rus savaşları sırasında harabeye dönüşen şehri yeniden imar etmek oldu. Ancak Eflak halkından aldığı yeni vergilerden dolayı eleştirilere maruz kaldı. Bu yüzden kendisini merkeze şikâyet eden bazı boyarları sürgüne gönderdi. Fakat saltanatının trajik bir şekilde son vermesini istemediği için 11 Ekim 1818 tarihinde Eflak'ı terk etti. Hatta Eflak'tan ayrılırken hükümdarlığı esnasında topladığı paraları da yanına alıp Erdel'e geçti¹¹⁷. I. Caragea'nın Eflak'ı terk etmesinden kısa bir süre sonra sultan, "*bilge, anlayışlı, halk tarafından sevilen ve sadık bir yönetici*" olarak gördüğü Alexandru Suțu'yu Eflak'a voyvoda olarak atadı. (4-16 Kasım 1818). Eflak tahtına oturan Prens, Eflak'ta kilisenin de desteğiyle Romanya toplumunun modernleşmesi yolunda okulların iyileştirilmesi için bazı girişimlerde bulunmuştur. Yeni prens yabancı politikacılar ve diplomatlarla da temaslarını sürdürdü. Şubat 1819'da Rusya'dan gelen Robert Ker-Porter'i ziyaretçi olarak kabul etti. A. Suțu hastalanarak 13 Ocak 1821 tarihinde öldü. Ancak bazı diplomatların da iddia ettiğine göre Rum direnişçi örgütü olan Eterya hareketine karşı olduğu gerekçesi ile Boğdan'da bulunan kuzeni Mihai Suțu tarafından zehirlenerek öldürüldü. Onun yerine Scarlat Callimachi atansa da 1821 yılında Eflak'ta patlak veren devrim sebebiyle tahta oturamadı. Bu şekilde Boğdan'da olduğu gibi Eflak'ta da Fenerli Voyvodalar dönemi son bulmuştur¹¹⁸.

Sonuç

Eflak ve Boğdan Prenslikleri Osmanlı egemenliğini kabul ettikleri dönemden XVIII. yüzyılın başına kadar geçen süreç içerisinde İstanbul'dan atanan yerel boyarlar tarafından yönetilmiştir. Ancak bu yüzyılın başlarında Rusya ve Avusturya'nın saldırgan politikaları ve Eflak ve Boğdan yöneticilerini kendi yanlarına çekmeleri yüzünden Osmanlı yöneticileri bu geleneğe son vererek İstanbul'un Fener semtinde oturan ve yıllardır tercümanlık görevini yürüten Rum Fenerli voyvodaları atamaya başladılar. Eflak ve Boğdan'a atanan Fenerli Beyler ilk sınavlarını Osmanlı-Rus savaşı sırasında bu bölgeleri elde tutmakla verdiler. Eflak'ta bulunan Nicolae Mavrocordato ilk iş olarak Osmanlı-Avusturya mücadelesinde (1716-1718) bu bölgeyi savunmaya çalıştı ancak Avusturya'ya esir olmaktan kurtulamadı. Öte yandan Boğdan'da bulunan II. Grigore Ghica ise Rus tehditlerinin başkent Yaş'a ulaştığı bir dönemde voyvodalık yaptı. Özellikle Ruslara karşı verilen mücadelelerde Ahmed ve Mehmed Paşalarla birlikte Rusları Boğdan'dan çıkarmakla mücadele etti.

¹¹⁷ Țipău, *Domnii Fanarioți în Țările Române*, s. 59-60.

¹¹⁸ *Istoria Românilor*, Vol VI, s. 497-498.

Fakat taraflar arasında imzalanan Belgrad Barışı (1739) Rusların daha da güneye inmelerine mani oldu.

Osmanlı-Rus savaşı sırasında (1764-1774) Bükreş'te başlayan isyanlar aslında Fenerli rejime karşı halkın bir mesajıydı. Bu savaşlar sonunda imzalanan Küçük Kaynarca Barışı'ndan (1774) sonra Ruslar Fenerli Beylerin bölgedeki itibarını zayıflatırken yerel beylerin ön plana çıkmasını sağladı. Bu aşamadan sonra Rusya tıpkı Lehistan'ın daha önce yaptığı gibi "Boğdan voyvodalığı" üzerinde ortak yönetim hususunda ısrarcı oldu. Daha sonra Osmanlı ve Avusturya-Rusya arasında başlayan savaşlar (1787-1792), Osmanlı imparatorluğunda bulunan Eflak ve Boğdan'ın Avusturya ve Rusya'ya ilhakını hedeflemekteydi. Ancak savaşın sona ermesiyle Rusya ve Avusturya'nın bu planları karşılık bulmadı. Ancak yeni bir Osmanlı-Rus savaşında (1806-1812) ortaya çıkan Constantin İpsilanti, Rusların desteğini alarak bir müddet Eflak ve Boğdan'da yöneticilik yapmayı başardı. Bu dönemde Fransız elçisinin etkisiyle Eflak ve Boğdan'da bulunan Rus yanlısı voyvodalar değiştirildi. Rusya, yayılmacı politikalarının gereği olarak 1821 yılında yapılan Bükreş Anlaşmasıyla Basarabya bölgesini almayı başardı. Son olarak 1789 yılında Fransa'da başlayan devrimin fikirleri güneydoğu Avrupa'da yayılmaya başlamasından sonra başa gelen Fenerli Beyler, farklı politikalar izlemeye başladılar. Nitekim 1814 yılında kurulan Filik-i Eterya cemiyetinin teşkilatlanmasından sonra Eflak-Boğdan büyük bir isyanın organize edildiği yer haline gelmiştir. Sonuç olarak 1821 yılında Eflak'ta meydana gelen Tudor Vlademirescu Devrimi ve Fenerli voyvodaların güven kaybetmeleri yüzünden sona ermiştir.

Kaynakça

Yayınlanmış Eserler

Documente Turcești Privind Istoria României, (1983), Vol: II (1774-1791), (İntocmit de Mustafa A. Mehmet), București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1983.

Documente Turcești Privind Istoria României, (1986), Vol: III (1791-1812), (İntocmit de Mustafa A. Mehmet), București: Editura Academiei Republicii Socialiste România.

Erçelebi, E. (2012), *190 Numaralı Mühimme Defteri'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi* (s.98-198), Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Güney, K. (2012), *190 Numaralı Mühimme Defteri'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi* (s.1-97), Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Araştırma Eserleri

A. D. Xenopol, *Istoria Romanilor din Dacia Traiana*, Vol IX: Mavrocordații 1711-1749, București: Editura Cartea Românească.

Ahmed Cevdet Paşa, (2022), *Târîh-i Cevdet*, (Haz. Şevki Nezih Aykut), C. II-I, Ankara: TTK Yayınları, 2. Baskı.

Ahmed Cevdet Paşa, (2022), *Târîh-i Cevdet*, (Haz. Abdülkadir Özcan), C. III, Ankara: TTK Yayınları, 2. Baskı.

- Ahmed Cevdet Paşa, (2024), *Târîh-i Cevdet*, (Haz. Ziya Yılmaz), C. V, Ankara: TTK Yayınları.
- Ahmed Cevdet Paşa, (2024), *Târîh-i Cevdet*, (Haz. Abdülkadir Özcan), C. VI, Ankara: TTK Yayınları.
- Baidaf, L. (1928), "Uciderea lui Grigore Ghica (octombrie 1777). Ecouri din presa contemporană", în *Revista Istorică*, N-le 4-6, XVI, 97-130.
- Bădăraș, G. (1984), "Considerații Privind Raporturile Romano-Otomane între 1774 și 1802", *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie A.D. Xenopol*, Nr. XXI, 195-202.
- Berzaviconi, Gh. (1962), *Contribuții la Relațiile Române-Ruse din cele mai vechi Timpuri până la mijlocul secolului al XIX-lea*, București: Academia Română.
- Cronica Ghiguleștilor* (1965), *Istoria Moldovei între anii 1695-1754*, Ediție îngrijită de Nestor Camariano și Ariadna Camariano-Cioran, București: Editura Academiei Republicii Socialiste România.
- Cronici Turcești Privind Țările Române*, Extrase Vol. III (Sfârșitul sec. XVI-începutul sec. XIX), Volum întocmit de Mustafa A. Mehmet, București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980.
- Çiftçi, C. (2010), "Bâb-ı Âlî'nin Avrupa'ya Çevrilmiş İki Gözü: Eflak ve Boğdan'da Fenerli Voyvodalar (1711-1821)", *Uluslararası İlişkiler*, C. VII, Nr. 26, (2010), 27-48.
- Decei, A. (1997), "Eflak", *İslam Âlemi Tarihi, Coğrafya, Etnografya ve Biyografi Lügati*, C. IV, İstanbul: MEB Yayınları, 178-189.
- Djuvara, N. (2023), *A Brief Illustrated History of Romanias*, (Translation by Cristian Anton), București: Humanitas.
- Dinu, T. (2024), *Bucureștul Fanariot: Biserici, Ceremonii, Războaie*, București: Humanitas.
- Domniile Moldovei*, (2005), (Ed. Demir, Dragnev, Baidaș Eduard), Chișinău: CIVITAS.
- Erman, A. (2021), "Fenerli Aristokrasisinde Proto-Milliyetçi Bir Örnek: Aleksandros İpsilantis ve Filiki Eteria", *MUTAD*, VIII (1), 26-47.
- Filiz Bayram, Ü. (2023), "Eflak ve Boğdan Voyvodalarının 1787-1792 Osmanlı-Rus ve Avusturya Savaşlarındaki Rollerini", *MUTAD*, X (1), (2023), 1-31.
- Florescu, R. (1968), "The Fanariot Regime in the Danubian Principalities", *Balkan Studies*, Vol. IX, Iss. 2, 301-318.
- Fulin, N. (2020), "Vidin Ayanı Pazvantoğlu Osman İsyanı (1795-1802)", *Akademik Tarih ve Araştırmalar Dergisi*, Vol. II, Nr. I, 159-177.
- Giurescu, C. (1944), *Istoria Romanilor*, Vol: III Part: I, București: Fundația Regală Pentru Literatură și Artă.
- Heper, Y. (2024), "Russian Threats to Moldavia: Measures Taken and The Russian Occupation of Moldavia (1739)", *Romania in the Ottoman Russian Wars: international Symposium Proceedings 15-16 May 2024*, (Editorler: Bünyamin Kocaoğlu-Ahmet Taşdemir), ss. 23-48, İstanbul: Milli Savunma Üniversitesi Yayınları.
- , (2021), "XVII. Yüzyılın Ortalarında Bir Boğdan Voyvodası: Vasile Lupu (1634-1653)", *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, C. IV, Nr. II, 349-370.
- , (2021) "Tuna'nın Kuzeyinde İktidar Kavgası: Matei Basarab'ın Eflak'ta Giriştiği Mücadeleler (1632-1654)", *Journal of Balkan and Black Sea Studies*, Year V, Issue 8, 11-38.
- Istoria Românilor* (2002), Vol VI: Româniile între Europa Clasică și Europa Luminilor (1711-1821), (Cord. Paul Cernovodeanu, Nicolae Edroiu), București: Editura Enciclopedică.
- Isar, N. (2005), *Istoria Modernă a Românilor: Partea I: 1774-1848*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, București: Editura Fundației României de Măine.
- (2008), *Din Istoria Politică a Principatelor Române: De la Fanarioți la Domniile Naționale (1774-1829)*, București: Editura Universității din București.
- Iorga, N. (2015), *Istoria Românilor, VII: Reformatorii*, (Volum îngrijit de Sorin Iftimi) București: Editura Enciclopedică, Ediția II.

- (2005), *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, C. IV, (Çev. Nilüfer Epçeli), İstanbul: Yeditepe Yay.
- İzzi Süleyman Efendi (2019), *İzzi Tarihi: Osmanlı Tarihi 1157-1165/1744-1752*, (haz. Ziya Yılmaz), (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı).
- Jelavich, B. (2008), *Balkan Tarihi: 18. ve 19. Yüzyıllar*, 2. Baskı, İstanbul: Küre Yayınları.
- Kardaş, M. S. (2023), *Kostaki Musurus Paşa'nın Londra Sefirliği (1853-1856)*, Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kılıç, M. Ali (2023), *Eflak ve Boğdan'a Yönelik Osmanlı Siyaseti (17. Yüzyıl)*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Kurtaran, U. (2014), "XVIII. Yüzyılda Osmanlı-Avusturya Siyasi İlişkileri", *Tarih Okulu Dergisi*, Year 7, Nr: XVII, 393-419.
- Mirza, M. (2021), "The Mavrocordat Family and the Beginnings of the Phanariot Era in the Romanian Principalities. A Few Observations", *Social and Administrative Elite in the Romanian Space (15th-19th Centuries)*, (Edited by Mihai-Boğdan Atanasiu, Cristian Ploscaru), pp. 207-221, Konstanz: Hartung-Gorre Publishers.
- Mishevca, V. (2023), "Dipomația Fanarioților (1711-1821)", *Latinitate, Romanitate, Românită*, Ediția a VII-a. Chișinău, 2-4 Noiembrie, (Coordinatori: Sorin Șipoș, Gabriel Moise etc) pp. 285-305, Chișinău-Oradea.
- Motogna, V. (1940), "Epoca Lui Matei Basarab și Vasile Lupu", *Cercetări Istorice*, Anul XIII-XVI, Nr. 1-2, 453-544.
- Neculce, I. (1986), *Letopiseșul Țării Moldovei și O samă de Cuvinte*, Ediție critică și studiu introductiv de Gabriel Ștrempel, București: Editura Minerva.
- Beldicianu, N. (1991), "Eflak", *El*, Vol. II, Brill, Leiden E.J., 687-689.
- Panaite, P. *Aspecte Din Lupta Populației Bucureștene împotriva Regimului Turco-Fanariot (1716-1821)*, București: Sfatul Popular Capitalei Muzeul de Istorie A Orașului.
- Păltanea, G (1988), "Principatele Române în Politica Habsburgică sud-est Europeană (1774-1787)", *Institutului de Istorie și Arheologie A.D. Xenopol*, XXV, 59-74.
- Popescu Gr. ve P. Grigoriu (1970), *Matei Basarab și Vasile Lupu*, București: Editura Enciclopedică Română.
- Radvan, L. (2017), "Din Urmările Ocupație Ruse În Moldova (1739), Cel Mai Vechi Plan Al Iașilor", *Studii și Materiale de Istorie Medie*, Vol. XXXV, 195-218.
- Salık, İ.C. (2022), *Osmanlı ve Romen Kaynaklara Göre Memleketeyn İdaresinde Fenerli Beyler (1711-1768)*, İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Simionescu, Ș. (1978), "Moldova și Țara Românească în Politica Habsburgică între Anii 1716-1774", *Rdl*, Tom. 31, Nr. 9, 1599-1624.
- Sincer, S. (2020), *Mavrocordato Ailesi ve Aleksandr K. Mavrocordato'nun Boğdan Voyvodalığı*, Amasya: Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Sözen, Z. (2000), *Fenerli Beyler: 110 Yıllık Öyküsü (1711-1821)*, İstanbul: Aybay Yayınları.
- Stoicescu, N. (1988), *Matei Basarab*, București: Editura Academiei Republicii Socialiste România.
- Subhî Mehmed (2007), *Subhî Tarihi Samî Şâkir Tarihleri ile Birlikte 1730-1744*, (Haz. Mesur Aydın), İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Tertecel, A. (2012), "Expansiunea Rusiei Spre Marea Neagră și Țările Române (1654-1829)", *Basarabia 1812-2012 Documente și Cercetări*, Lucrare Coordonată și Posteață Victor Crăciun, pp. 88-109, București: Liga Culturală Pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni și Editura Semne.
- Teymurova, G. (2016), "1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı ve Azerbaycan", *OSMED*, Vol. II, Nr. II, 45-59.

- Țipău, M. (2004), *Domnii Fanarioți în Țările Române 1711-1821*, Mică Enciclopedie, București: Editura Omonia.
- Uzunçarşılı, İ.H. (2023), *Osmanlı Tarihi*, C. IV-II (XVIII. Yüzyıl), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 7. Baskı.
- Vasile, M. (1940), "Știri cu Privire la Nicolae Mavrocordat și la Revolutia lui Patrona Halil", *RI*, XXVI, 217-223.
- Yalçınkaya, A. (2013) "Osmanlılar Döneminde Eflak ve Boğdan (Memleketeyn)", *Balkanlar El Kitabı*, 1. Cilt: Tarih, (Ed. Bilgehan A. Gökdağ ve Osman Karatay), 2. Baskı, s. 379-388, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yardımcı, Ç. (2021), *1774 Küçük Kaynarca Antlaşmasından 1812 Bükreş Antlaşmasına Kadar Eflak-Boğdan'da Osmanlı-Rus Nüfuz Mücadelesi*, Zonguldak: Zonguldak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yılmaz, S. (1999), "Boğdan Voyvodası Ligor Alexandr Gika'nın Ölümü (1777)", *XII. Türk Tarih Kongresi*, Vol. III, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. 1009-1017.
- Yüksel, S. (2019), "Küçük Kaynarca'dan Yaş Antlaşması'na Kadar Eflak-Boğdan Üzerinde Osmanlı-Rus Nüfuz Mücadelesi", *Belleten*, Vol. 83, Nr. 297, 605-632.
- _____, (2021), "Nikola Mavroyani'nin Eflak Voyvodalığı (1786-1790)", *Gazi Akademik Bakış*, Vol. 15, Nr. 29, 89-106.
- Wasiucionek, M. (2024), *Înalta Poartă și Țările Române (Rivalități și Alianțe în Secolul Al XVII-Lea*, București: Humanitas.